

armika

21

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST · CHKO

č. 21 | 41 | 1988

ZIMNÍ CESTY LÁZEŇSKÝMI LESY	3	Stanislav Wieser
90 LET TRATĚ MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - KARLOVY VARY	4	kolektiv
90 LET ŽELEZNIČNÍ TRATI	9	Stanislav Burachovič
INTRAVILÁN MĚSTA KARLOVY VARY JAKO BIOTOP STRAKY OBECNĚ	11	Josef Szabo
MODEL KARLOVÝCH VARŮ	14	Stanislav Burachovič Stanislav Wieser
NÁVŠTĚVOU U KOLEGŮ: CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST BESKYDY	16	František Povolný
SLAVKOVSKÝ LES	18	B. Bernau
VÁLEČNÉ POMNÍKY VE SLAVKOVSKÉM LESE	20	Stanislav Burachovič Stanislav Wieser
K PAMÁTNÍKŮM PADLÝM VE SVĚTOVÉ VÁLCE 1914-1918	21	Richard Švandrlík
JE KEJDA OPRAVDU JEN ODPAD ?	23	Josef Královec
AKCE LUTRA	26	CH. Bouchardy
MYSLIVECKÉ ZVYKY A TRADICE	30	Vach-Kovářík
KFELY	35	Stanislav Burachovič
ZNAK HORNÍHO SLAVKOVA	37	Stanislav Burachovič
LILIOVNÍK TULIPÁNOKVĚTÍ	38	Jan Harvánek Stanislav Wieser
FOTOOBJEKTIVEM	39	Jan Harvánek

ARNIKA - informační
a metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les (KSSPPOP Plzeň) pro
aktiv dobrovolných spo-
lupracovníků CHKO SL.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro vnitřní
potřebu. Tisk povolen
OK ONV Cheb (T-18-75-PE).
Uzávěrka tohoto čísla
(21-1988) 30. září 1988.

ZA PŮVODNOST A OBSAHOVOU
SPRÁVNOST PŘÍSPĚVKŮ RUČÍ
AUTORI.

Řídí redakční rada ve
složení:
RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stanislav Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc.
Ellen Volavková, prom. psych.

Odpovědný vedoucí a gra-
fická úprava: Jan Harvánek

Barevná fotografie na
přední straně obálky:
PODZIM NA PASTVINÁCH
A SVAZÍCH POD PÍSTOVEM

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:

OBNOVENÝ MLÝN NA JILMO-
VÉM POTOCE U SOUTOKU S
VYSOČANSKÝM POTOCEM

Fotografie: Jan Harvánek

W. 1988

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY
Tisk barevné obálky: TISKÁRNA SNP MARTIN

Adresa redakce:

SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI
SLAVKOVSKÝ LES

U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Snímek nahoře:
Výletní restau-
race LINHART.

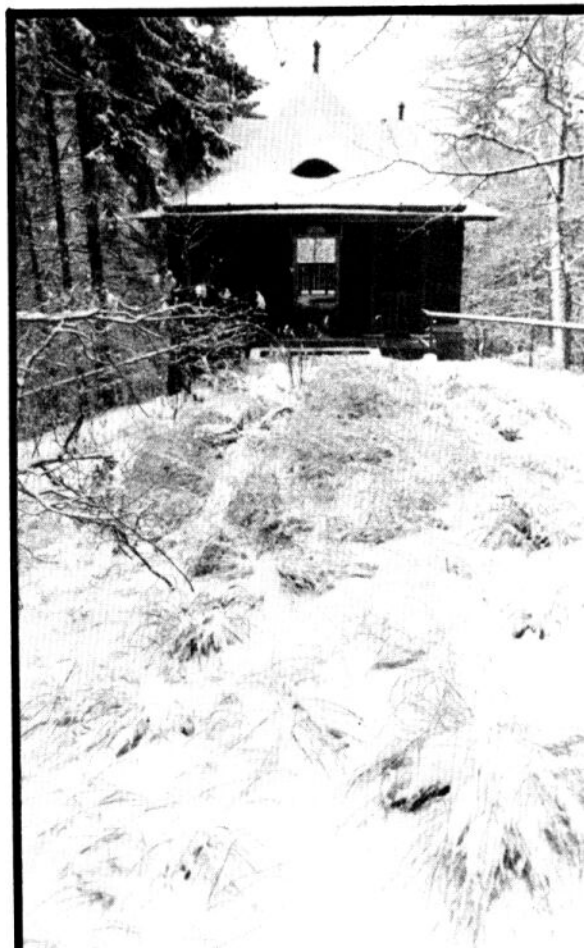
Snímek dole:
RUSALČINA CHA-
TA v zimním
pohledu.

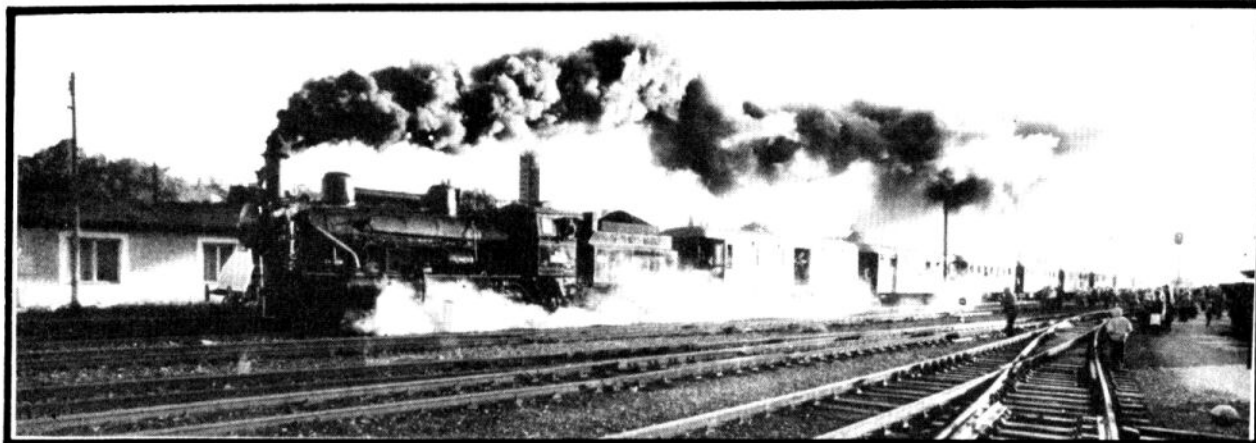
Zimní cesty LÁZEŇSKÝMI LESY

S prvním sněhem se lyžaři-běžkaři těší na své jízdy po horách. Obvykle první sníh dávno pokrývá hory, zatímco v podhůří zůstávají cesty blátivé. Mrzne-li, stačí již několikacentimetrová vrstva sněhu pro jízdu na běžkách - ovšem na terénu srovnaném a pevném. Lesní cesty, plně s buly trav a pařeziny zmizelých lesů na horách potřebují dost sněhu, aby byly sjízdné.

Pěšinám a cestám lázeňskými lesy stačí opravdu málo sněhu ke sjízdnosti na běžkách. Bez zdlouhavého cestování z města do hor, bez zklamání z nedostatečných zpráv o stavu sněhu v horách, s možností rychlého návratu a kterýkoliv den je možné vyjet v Karlových Varech či Mariánských Lázních do lázeňských lesů lyžovat.

Text a fotografie: ing. Stanislav
Wieser

JUBILEJNÍ VLAK VYJÍŽDÍ Z DOLNÍHO NÁDRAŽÍ V KARLOVÝCH VARECH 24.9.1988 V 7.55 HODIN.

90 LET TRATĚ

NEŽ VYJEL PRVNÍ VLAK

Železniční trať Mariánské Lázně-Karlovy Vary drží rekord v době, které bylo třeba k prosazení její stavby - třicet let. V Rakousku nebyla železnice, která by před zahájením provozu prodělala tak zdlouhavá jednání o koncesi, o financování a o které by bylo sepsáno tak velké množství protokolů, petic, řady interpelací v říšském sněmu atd. Několikrát zveřejnil tisk definitivní termín zahájení stavby, termín příjezdu prvního vlaku do Karlových Varů, ale vždy je opět odvolal.

První jednání hlavních partnerů stavby, mezi nimiž byli zástupci města Karlovy Vary, kláštera v Teplé a karlovarští průmyslníci, se konalo koncem padesátých let minulého století. Začátkem šedesátých let jsou zpracovány první projekty, které řeší v několika alternativách její budoucí trasu, centrální nádraží v Karlových Varech Tuhnicích (dnešní Karlovy Vary dolní nádraží), napojení na Buštěhradskou dráhu (Cheb-Zátec-Praha), na železniční trať Karlovy Vary-Johanngeorgenstadt. Řeší i napojení odbočné trati Krásný Jez- Nové Sedlo. Ve výsledném návrhu je trasa tratě vcelku stejná, jak ji známe dnes. Jen v místech dnešní zastávky Louka u Mariánských Lázní měla být vybudována železniční stanice

pro lázně Sangerberg - dnešní Prameny. Napojení centrálního nádraží na Buštěhradskou dráhu do stanice Karlovy Vary horní nádraží - dnešní Karlovy Vary, bylo navrženo západním směrem, přes Dvory a Rybáře, a pro trať do Johanngeorgenstadtu východním směrem, přes Drahovice, s napojením u Drahovic. Během zdlouhavého jednání nebyla trasa podstatně měněna. Jen spojení s Buštěhradskou dráhou bylo upraveno do dnešní podoby.

V roce 1895 byla ředitelstvím drah v Plzni schválena trasa a 5. prosince 1895 slavnostně zahájena stavba trati v Teplé. Koncesní listina "Na stavbu a provoz hlavní trati druhé třídy s lokomotivním železničním provozem z Mariánských Lázní na státní železniční trať Plzeň-Cheb, přes Teplou, Bečov a Krásný Jez do Karlových Varů centrálního nádraží v Tuhnicích" byla vydána císařem 21. května 1896, tedy půl roku po zahájení stavby. Následně pak byla ustavena akciová společnost s názvem "Železnice Mariánské Lázně-Karlovy Vary" s kapitálem 1,075.900 zlatých. Stanovy společnosti byly schváleny vládou ve Vídni 16. února 1897.

Stavbu zajišťovaly Rakouské státní dráhy. Trasa byla rozdělena na sedm úseků a na stavbě se podílely čtyři firmy, z nichž italská EMILIE FALETTI

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ —

prováděle stavby tunelů a zaměstnávala přes 700 Italů. Na stavbě pracovalo na 1.400 dělníků nejen místních, ale i z Rumunska, Jugoslávie a Itálie. Celkový náklad na stavbu činil 10,651.800 korun.

PRVNÍ VLAK VYJÍŽDÍ

První parní lokomotiva přijela na centrální nádraží v Tuhnicích 29. Října 1898, když přiváží pracovní vlak.

Ve dnech 5. a 6. prosince 1898 byla prováděna technicko-policejní prohlídka trati za účasti úředníků ředitelství drah v Plzni a policie v Karlových Varech. Prohlídka trati byla konána částečně pěší pochůzkou a částečně byla projeta drezinou. V protokolu, sepsaném v Mariánských Lázních, bylo konstatováno, že železnice je schopna provozu do rychlosti 50 km/hod. a napájení lokomotiv je zajištěno v Mariánských Lázních, Teplé, Bečově a Karlových Varech. Tím byly vytvořeny podmínky k zahájení pravidelného provozu.

Není bez zajímavosti, že karlovarský tisk si stěžoval, že ministerstvo železnic podlehl tlaku Čechů a provoz na nádražích bude dvojazyčný.

Dne 17. prosince 1898 v 7,10 hodin ráno vyjel první vlak v husté mlze z Mariánských Lázní. Nikde není uvedeno, že by odjezd byl slavnostní a že by se jízdy zúčastnili zástupci města. V Ovesných Kladrubech přivítali první

vlak místní hasiči pozdravným voláním. Zato v Teplé bylo přijetí vlaku slavnostní. Dostavili se zástupci města v čele se starostou, prelátem kláštera, byl přítomen spolek veteránů, pěvecký spolek, školní mládež a místní občané. Všichni vlak zdravili voláním a zpěvem, starosta krátkým proslovem. V Poutnově a Bečově dali zástupci obcí na lokomotivu věnec. V Teplíče byl klid a v Krásném Jezu byla stanice uzavřena, protože nebyl vyřešen spor mezi správou dráhy a obcí o stavbě příjezdové komunikace k nádraží. Spor trval delší dobu a do jeho vyřešení vlaky stanicí Krásný Jez projížděly bez zastavení. V Doubí uvítali vlak zástupci obce.

Do Karlových Varů přijel slavnostní vlak v 9.45 hodin na centrální nádraží. Byl pozdravován jásavým voláním občanů a přivítán zástupci císařských a městských úřadů v čele se starostou města.

Provoz nadále zajišťovala správa státních drah na podkladě smlouvy s akciovou společností "Železnice Mariánské Lázně-Karlovy Vary". Ve stanici Bečov je společný provoz a místní drahou Rakovník - Bečov podle smlouvy mezi jmenovanými železnicemi.

Osobní dopravu zajišťovali tři vlakové čety - jeden vlakvedoucí a jeden průvodčí. Ve službě jsou vždy dva dny a třetí den mají volno. Pro nákladní dopravu byla jedna vlaková četa - jeden vlakvedoucí a dva

ČETNÍ DIVÁCI NA PROZATIMNÍM DOLNÍM NÁDRAŽÍ V KARLOVÝCH VARECH PŘED ODJEZDEM JUBILEJNÍHO VLAKU, DO JEHOŽ SEDMI VAGÓNŮ SE NA MÍSTENKY DOSTALA JEN MALÁ ČÁST ZÁJEMCŮ.

KARLOVY VARY

PARNÍ LOKOMOTIVA (TYP 434 2186) S JUBILEJNÍM VLAKEM

pololetí roku 1899 činil příjem 128.000 zlatých a v letním období se příjmy ještě zvýšily.

C E N Í K J í Z D N Ě H O

Z Karl. Varů do:	1. třída	2. tř.	3. tř.
	Zl. Kr.	Zl. Kr.	Zl. Kr.
Bečova.....	1 1	68	34
Teplé.....	1 82	1 20	64a p. 93a p.
Mar. Lázní.....	2 80a p.	1.87	93a p.
Plzeň.....		3 71	1 96
Vídně	18 70a p.	11 26	5 93a p.

TECHNICKÉ ÚDAJE

Železniční trať Mariánské Lázně - Karlovy Vary dolní nádraží navazuje v Mariánských Lázních na trať Praha - Plzeň - Cheb, v Bečově nad Teplou na místní trať do Rakovníka a dále v Krásném Jezu na trať do Chodova. V Karlových Varech dplní nádraží navazuje na horskou trať Karlovy Vary dolní nádraží - Potáčky.

Z Mariánských Lázní stoupá trasa železniční tratě do Tepelské vrchoviny a dále pak sleduje údolí řeky Teplé. Nejvýše položeným bodem je železniční stanice Ovesné Kladruby s nadmořskou výškou 710 metrů, nejnižším železniční stanice Karlovy Vary dolní nádraží s 376 metry. Největší stoupání je v úseku mezi železniční stanicí Mariánské Lázně a zastávkou Vlkovice - 23 promile. Na 53,4 km dlouhé trati je 19 železničních stanic a zastávek, 20 mostů a viaduktů a 7 tunelů.

Provoz hnacími vozidly zajišťuje po celých 90 let lokomotivní depo v Karlových Varech.

MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

Vznikem Československé republiky v roce 1918 docházelo k postupnému zestátnování železnic. Trať Mariánské Lázně - Karlovy Vary byla zestátněna v roce 1925 a správu převzaly Československé státní dráhy. Železniční stanice a zastávky byly upraveny na běžný standart a na žádost obcí byly zřízeny tři nové zastávky. I zabezpečovací zařízení doznalo změn a bylo přizpůsobeno předpisům ČSD.

Osobní doprava i nadále zajišťovala hlavně zájmy lázeňských hostů, zpřístupnění rekreační oblasti Tepelské vrchoviny a Slavkovského lesa, dopravu pracujících z okolních obcí do lázeň-

průvodčí. Pracovali denně, každý sedmý den měli volno. Lokomotivní provoz zajišťovalo lokomotivní depo v Karlových Varech. Potřeba vozů k nekládce je nahlašována z jednotlivých stanic do staničního úřadu v Mariánských Lázních telegraficky. Ve všední dny do 11 hodin dopoledne, v neděli a o svátcích do 7 hodin ráno.

Na celém traťovém úseku jezdily čtyři páry osobních vlaků a jeden pár nákladních vlaků. V úseku Karlovy Vary - Bečov navíc jeden vlak před nedělí a svátkem, dva v neděli a ve svátek a jeden v pondělí. Mimořádné osobní vlaky byly vypravovány u příležitosti dostihů v Karlových Varech. Dva byly vypravovány z Mariánských Lázní a dva z Karlových Varů. Pro tento účel byla upravena zastávka v Tuhnicích. Všechny vlaky byly sestaveny z vozů s 1., 2. a 3. třídou. Jízdní doba z Mariánských Lázní do Karlových Varů byla v průměru dvě hodiny šestnáct minut.

Od roku 1900 byl pro období lázeňské sezony od 1. června do 31. srpna zaveden přímý rychlíkový spoj s luxusními vozy z Karlových Varů do Vídně a zpět. První léta provozu prokázala rentabilitu železniční trati. Trať se stala jednou z nejvýnosnějších v Rakousku-Uhersku. Uvádí se, že za první

ských měst. Nákladní doprava sloužila místnímu průmyslu, zemědělství a lesnictví.

Ve třicátých letech se železnice zaměřovala na zrychlování dopravy a na zavádění dálkových spojů mezi evropskými městy. Tím přešel hlavní zájem na hlavní tratě a trať Mariánské Lázně-Karlovy Vary dostává charakter místní dráhy.

V letech 1932 - 1935 byla v blízkosti tratě na řece Teplé nad obcí Březová postavena údolní přehrada. Koupaliště zřízené nedaleko železniční stanice Březová zvýšilo frekvenci osobní přepravy v průběhu letní sezóny.

Velmi těžké podmínky pro české železničáře přináší rok 1938. Život mezi zfanatizovanými občany německé národnosti, odchod z domovů a předání železnice nacistům.

Citujeme z kroniky železniční stanice Karlovy Vary Březová: "V obci Doubí žilo asi 60 Čechů, když přišel "Mnichov". Zuby zatnuté, pěstě sevřené, odhodláni bránit se a neustoupit. Bylo ale rozhodnuto o nás, bez nás. V noci z 30. září na 1. října 1938 bylo vše evakuováno. Vlak za vlakem, kdejaký stroj a vůz jsme odváželi. Železniční stanice zůstaly prázdné, protože nikdo nechtěl čekat až přijdou Němci. Každý raději riskoval "disciplinárku", než s nimi přijít do styku. Každý z nás tu zanechal kus svého já. Proto jsme po celou dobu okupace neztráceli naději, že se sem vrátíme. A vrátili."

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Během druhé světové války začaly lázeňské objekty sloužit jako vojenské lazarety. Tím poklesl i počet přepravovaných osob, naopak vzrostl nárok na nákladní přepravu.

V posledních dnech války 17. dubna 1945 došlo k nesmyslnému bombardování Karlových Varů. Silně bylo poškozeno lokomotivní depo, horní nádraží a část čtvrti Rybáře. Jiné úseky na trati Mariánské Lázně-Karlovy Vary válkou narušeny nebyly. Nacistická okupace zanechala zanedbané údržby trati.

OD OSVOBOZENÍ K DNEŠKU

V květnu 1945 se vrátila na své bývalé pracoviště i většina železničářů, kteří je museli na podzim roku 1938 opustit. S velkým úsilím se zaměřili na obnovení železničního provozu. Nejprve odstraňovali následky leteckého náletu na lokomotivní depo v Karlových Varech tak, že v červnu bylo provozuschopné. Hodně práce bylo

i na trati při opravách a obnovách železničního svršku, při obsazování železničních stanic. První poválečný vlak projel trať 15. června 1945 a tím nastal opět pravidelný provoz. Nejprve jezdily dva páry vlaků denně v celém traťovém úseku a jeden další pár v úseku Karlovy Vary-Bečov n.T. Postupně byla doprava zesilována a v roce 1946 byly plynule zajišťovány potřeby osobní i nákladní dopravy.

V létě roku 1946 byl zaveden přímý motorový rychlík Praha - Mariánské Lázně - Karlovy Vary dolní nádraží. Tím se na přechodnou dobu na trať vrací rychlíková doprava. Pro vzrůstající frekvenci byl v roce 1948 nahrazen motorový rychlík klasickým parním vlakem. V roce 1950 však rychlíková doprava opět končí. V roce 1951 byl obnoven mezinárodní provoz zavedením přímých vozů Moskva - Karlovy Vary přes Prahu a Mariánské Lázně a Bratislava - Karlovy Vary. Téhož roku však byla ukončena i tato přeprava a trať dostala definitivní charakter místní trati.

V roce 1945 zmizely navždy i staré německé nápisy a názvy železničních stanic a zastávek. Bylo zrušeno několik přejezdů, zejména v souvislosti s novými formami zemědělského hospodaření. Řada železničních přejezdů byla vybavena moderním přejezdovým zabezpečovacím zařízením, některé byly dokonce nahrazeny nadjezdy - např. v Mariánských Lázních, kde byla vybudována objezdová komunikace města. Došlo na generální opravy některých tunelů, na nichž zapracoval čas.

V blízkosti železniční stanice byla vybudována vlečka odbočující z trati mezi železničními stanicemi Teplá a Ovesné Kladrby. Mezi staniční úsek zajištěn souhlasným hradlem.

K velkým změnám došlo v železniční stanici Mariánské Lázně vybudováním moderního releového zabezpečovacího zařízení.

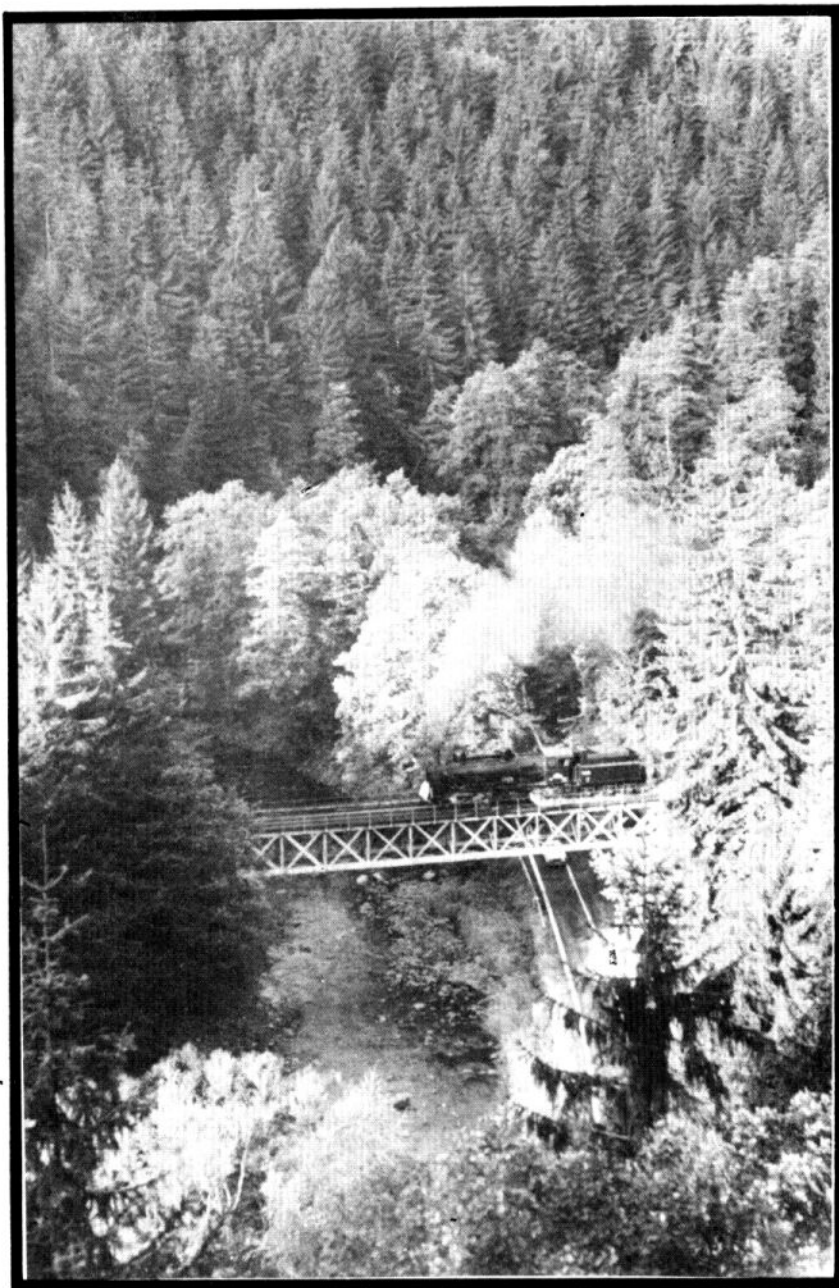
Lokomotivy parní trakce postupně nahrazovaly motorové lokomotivy a motorové vozy. Poslední vlak s parní lokomotivou projel trať v roce 1967. Pobočné lokomotivní depo Karlovy Vary se stalo prvním motorizovaným depem v Jihozápadní dráze. Poslední parní lokomotiva řady 354.182 byla předána na rozřezání n.p. Kovošrot na podzim roku 1968.

V roce 1973 byla vybudována nová přijímací budova zastávky Mariánské Lázně město. Moderní stavba je dílem železničního stavitelství Praha. V roce 1987 tento stavební podnik ČSD zahájil dlouho očekávanou výstavbu

PARNÍ LOKOMOTIVA
S JUBILEJNÍM VLAKEM
VJÍŽDÍ NA VIADUKT PŘES
TEPLOU MEZI DVĚMA
TUNELY U LOUKY.

Všechny snímky
Stanislav Wieser

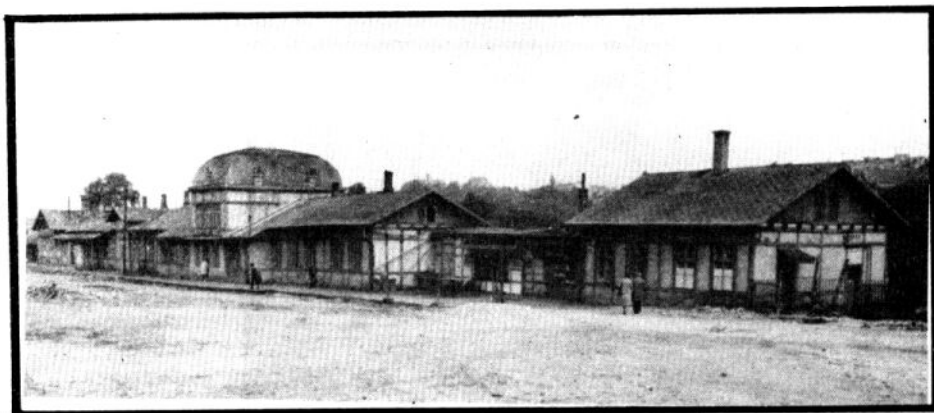
1898
1988

nové přijímací budovy společné pro
provoz ČSD a ČSAD v železniční stani-
ci Karlovy Vary dolní nádraží. Moder-
ní budova bude dokončena v roce 1990
a bude mít hodnotu 40 milionů Kčs.
Město Karlovy Vary tak dostane ko-
nečně alespoň jedno moderní nádraží,
odpovídající potřebám světových láz-
ní.

(Text příspěvku převzat z publikace
90 let trati Mariánské Lázně-Karlovy
Vary. Zpracoval kolektiv Komplexní
uzlové brigády soc.práce uzlu ČSD
Karlovy Vary. Vydalo: ČSD K.V. ve
spolupráci s Okresním kulturním stře-
diskem v Karlových Varech v září 1988.)

DOLNÍ NÁDRAŽÍ
V KAR. VARECH BYLO
POSTAVENO V ROCE
1898. SNÍMEK Z
ROKU 1985.

foto: S. Wieser

90 let železniční trati

STANISLAV
BURACHOVIČ

Dne 24. září 1988 se uskutečnily oslavy 90. výročí železniční trati Karlovy Vary - Mariánské Lázně. Jejich hlavní atrakcí byla jízda historického vlaku s parní lokomotivou. Československé státní dráhy Karlovy Vary vydaly k jubileu speciální brožuru (výňatek z této publikace je v tomto čísle Arniky).

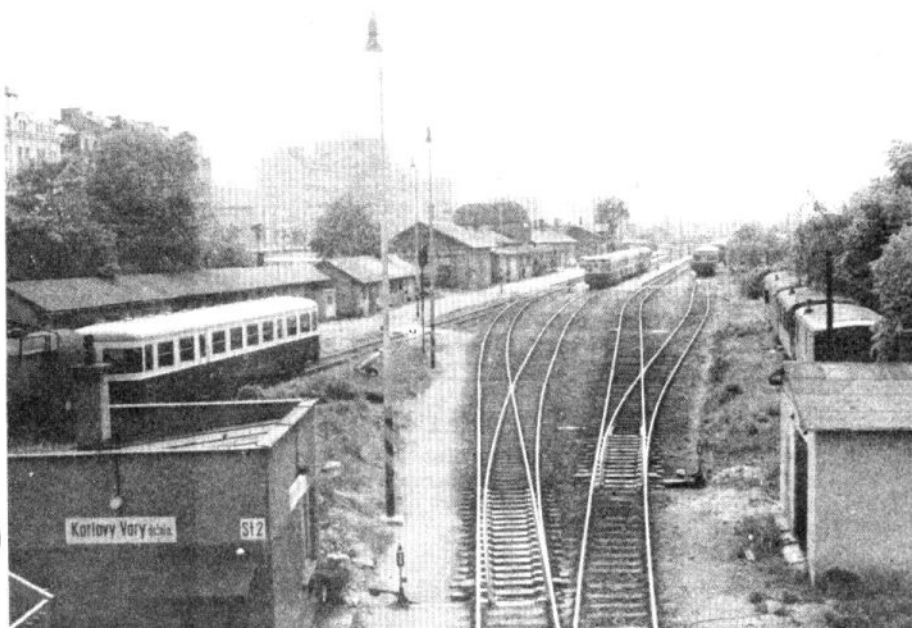
K 80. výročí trati otiskla Arnika č. 10 z roku 1978 pojednání o její historii. Připomeneme si proto letos jen některá základní technická data a nově zjištěné informace.

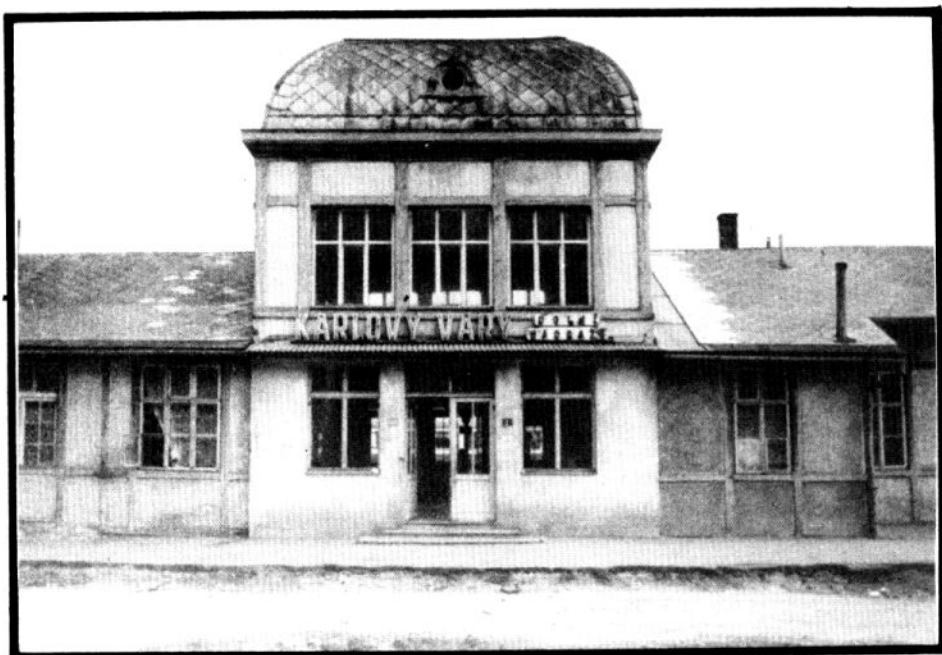
Délka trati činí 53,4 km. Je na ní 19 železničních stanic a zastávek, 20 mostů a viaduktů, 7 tunelů. Nejvyšší polohu má železniční stanice Ovesné Kladruby (710 m.n.m.), nejnižší

je železniční stanice Karlovy Vary - dolní nádraží s 376 m.n.m. Nejdelším tunelem je vlkovický tunel o délce 260 metrů. Při stavbě trati bylo zemními pracemi přemístěno 2 250 000 m³ zeminy a hornin. Náklady na její zřízení činily 10 651 800 korun. Pravidelná doprava byla zahájena dne 17. prosince 1898.

Za 90 let trvání prodělal provoz na trati dlouhou řadu změn a modernizací. Parní lokomotivy byly postupně nahrazeny motorovými lokomotivami a vozy. V roce 1973 byla postavena nová budova zastávky Mariánské Lázně - město. V současnosti probíhá výstavba nové přijímací budovy společné pro ČSD a ČSAD ve stanici Karlovy Vary - dolní nádraží. S dokončením se počítá v roce 1990 (?). V rámci

KARLOVY VARY -
DOLNÍ NÁDRAŽÍ
V ČERVNU 1988,
PŘED DEMOLICÍ.
foto: Stanislav
Kožený

DNES JIŽ HISTORICKÝ SNÍMEK: V ROCE 1988 BYLO DOLNÍ NÁDRAŽÍ V KARLOVÝCH VARECH DEMOLOVÁNO. Fotografie:Stanislav Wieser.

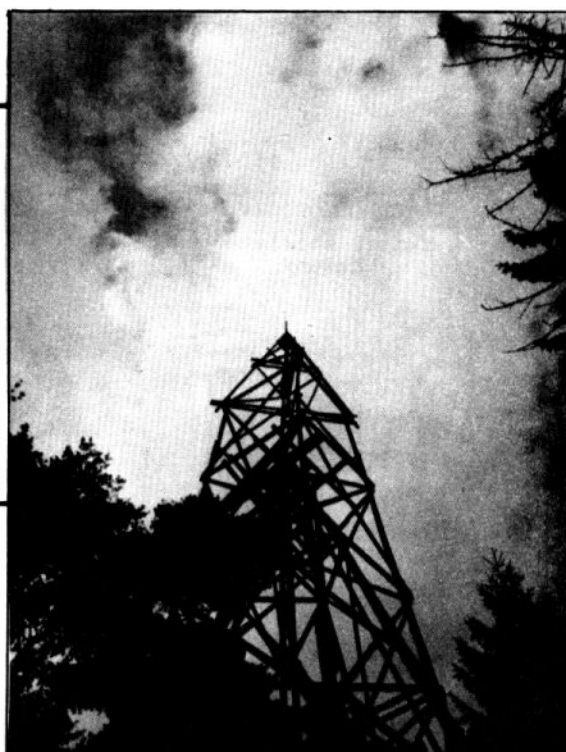
této akce byla v roce 1988 demolována stará budova tzv. Centrálního (dolního) nádraží z roku 1898. Doufejme, že nové nádraží bude přiměřené významu a potřebám lázeňského města kolem roku 2 000.

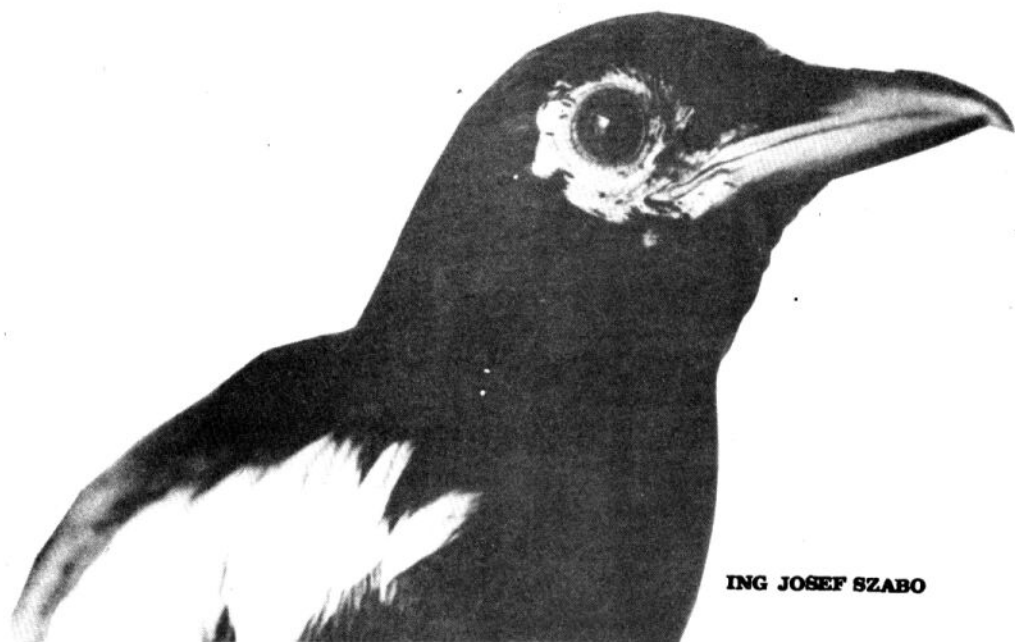
Kromě hospodářských a komunikačních aspektů je trať i významnou technickou památkou Slavkovského lesa.

Vede krásnými přírodními partiemi údolí říčky Teplé ve východní části chráněné krajinné oblasti. S ohledem na tyto skutečnosti plánuje Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les společně se Správou jihozápadní dráhy unikátní projekt železniční naučné stezky Mariánské Lázně - Karlovy Vary.

Soumrak věží na trigonometrických bodech v krajině. S moderními metodami geodetických prací zanikla potřeba stavět měřicí stroje na věžích nad kótami zalesněných vrcholů. Jedna z posledních, pro zchátralost již nepřístupných, věží ve Slavkovském lese je jiho-východně od Louky.

Text a fotografie:Stanislav Wieser

ING JOSEF SZABO

Intravilán města Karlovy Vary jako biotop straky obecné

O strace obecné (*Pica pica* L.), přesněji řečeno strace obecné střeoevropské, pojednává mnoho autorů, charakterizujících tento druh z řádu pěvců a čeledi krkavcovitých (*Corvidae*) obvykle stručně, často s údaji převzatými bez přehodnocení ze starší literatury. Až na výjimky je většinou autorů považována výhradně za "škodnou" a vyhláškou MZV z roku 1975 je povolen její odřez po celý rok. Poněkud střízlivější hodnocení je konstatováno autorem statě o jejím významu jako druhu (*Fauna ČSSR*, svazek 24), kde není doporučováno trvalé pronásledování v místech se sníženou početností.

Biotop straky obecné je všeobecně charakterizován jako parkovitá krajina se střídajícími se poli a lesíky. Literatura dále uvádí, že pokud není pronásledována, vyskytuje se i v blízkosti lidských sídlišť. Jako klasický, literaturou uváděný areál životního prostředí straky obecné, byl zaznamenán současný zvýšený výskyt v katastru satelitních obcí měst Loun a Žatce. Jedná se především o břehové porosty podél Chře. Pro zvýšený výskyt v okresech Plzeň sever (katastr Město Touškov, obec Čeminy) a Cheb (Lázně Kynžvart, Vely) lze za typický biotop označit v úvodu citovanou parkovitou krajinu.

Intravilán a především extravilán města Karlovy Vary s blízkou a navazující hranicí okresu Sokolov, lze bez nadsázky označit jako vysoce průmyslovou oblast s výrazným antropogenním ovlivněním krajiny. V tomto smyslu se nejvíce uplatnila povrchová těžba uhlí a kaolinu. V globálním porovnání lidské činnosti jsou prováděné meliorace v daném případě nejméně necitlivým zásahem do přirozeného společenstva.

PICA PICÁ NEBO "PICA DOMESTICA" ?

V posledních letech byl zaznamenán zvýšený výskyt straky obecné v intravilánu města Karlovy Vary a to zcela výhradně v jeho západní, severozápadní a severní části, vymezené městskými čtvrtěmi Tuhnice, Dvory, Stará Role, Sedlec, Rybáře a Bohatice.

V areálu těchto čtvrtí bylo nalezeno celkem 14 hnízd, z nichž podle průběžného sledování v březnu až červnu bylo celkem 9 hnízd osazeno snůškou a vyvedena mláďata. Z celkového počtu 14 hnízd bylo 6 staršího data, 8 hnízd nově postavených. Ukončení stavby 2 nových hnízd v lesoparcíku v Buchenwaldské ulici, na nichž se podíleli jedinci obou pohlaví, probíhalo poslední týden v březnu, tj. od 23. do 29. března 1987. Rovněž hnízdo umístě-

né v terminálu olše na Okružní ulici bylo připraveno pro snůšku v předstihu cca 2 týdnů.

Všechna sledovaná hnízda v intravilánu města se nacházejí ve stromovém patře, ve výšce cca od 6 do 9 metrů. Druhově převládala v umístění hnízda bříza pýřitá (6 případů - Sedlec, Bohatice, Stará Role), trnovník skát (3 případy - Rybáře), jasan ztepilý (1 případ - Rybáře), olše lepkavá (2 případy - Bohatice, Stará Role), jírovec maďal (1 případ - Sedlec) a jablono (1 případ - Počerny).

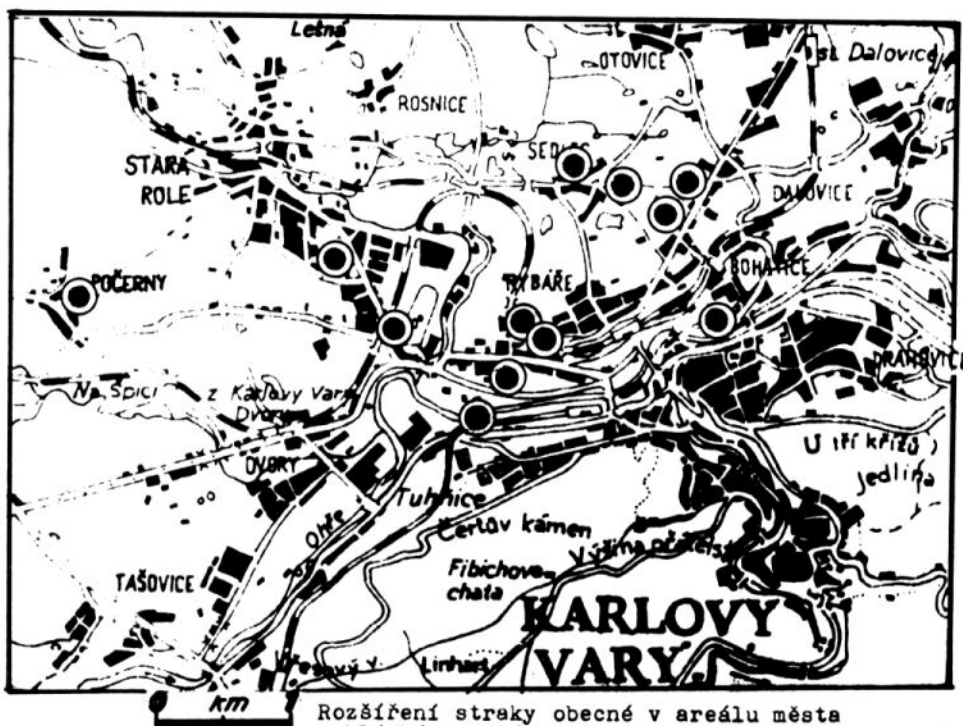
K nejrušivějším místům lze přiřadit hnízdo budované na olši v centrální části areálu sídliště na Okružní ulici ve Staré Roli, představované parčíkem a dětským hřištěm. Toto hnízdo bylo zničeno lokálně ohraničenou větrnou smrští, která se přehnala částí čtvrtě Stará Role dne 1. července 1987. Rovněž ostatní místa hnízdění jsou v těsném kontaktu sídlištní aglomerace a frekventovaných komunikací, včetně železniční dráhy (lokality Stará Role, Bohatice, Tuhnice).

ZDROJ POTRAVY, SOCIÁLNÍ ASPEKT

Zaznamenaná změna původního přirozeného biotopu, dočasného či trvalého charakteru, má své "proč". Je celoroční přítomnost straky obecné v sídlištní aglomeraci jev dočasný, nebo se stane typickým pro další populace? Densita výskytu je zatím nízká a areál rozšíření poměrně ostře vymezen.

Migrace druhu je minimální, většina rodin a párů zůstává věrna místu vyhnízdění. Možnost zvýšeného pronásledování ze strany člověka, jako důvod úniku z původního biotopu, je v uvedené oblasti "myslivecky" málo atraktivní, nepravděpodobná.

Za jeden z objektivních důvodů změny životního prostředí straky obecné pokládám dostupné a celoročně relativně bohaté zdroje potravy. K těmto lze řadit především městské skládky domovního odpadu, kontejnery u obytných domů a potravinářských provozoven včetně sběrů nahodilých odpadků v areálu města. Nelze s určitostí říci, zda v městských populacích ustává loupění cizích hnízd. Byl jsem několikrát svědkem

Rozšíření straky obecné v areálu města a blízkém okolí

Hnízdo straky obecné
v parčíku na Okružní
ulici

situací, jak nesnadnou záležitostí pro tak velký druh, jakým straka obecná je, je vyplnění násady drobných pěvců. Tyto situace končily většinou zaháněním vetřelce. Ničení násady hnízd drobných pěvců nelze vyloučit, rovněž však nelze jednoznačně konstatovat její nadměrnou škodlivost v nových podmínkách sídlištního biotopu.

Řada příznivců čeledi Corvidae, čítající z celkového počtu u nás se vyskytujících 7 druhů dva největší "hříšníky" (vrána, straka) úředně prohlášené za škodnou, jistě souhlasí s tím, že exteriérem lze straku obecnou zařadit ke druhům výrazně esteticky zajímavým.

V zajetí překvapí straka obecná svého pěstouna specifickou inteligencí, typickou rovněž pro ostatní druhy z čeledi. Časté označení straky jako společenského ptáka platí pro "domestikované" jedince dvojnásob. Neustálého kontaktu s člověkem se dožaduje krátkým pokřikem, po jeho navázání přechází do zjevného klidu a pohody, střídající se s prováděním běžných úkonů denního cyklu opeřenců.

STRAKA OBECNÁ - hlava černá, lopatky bílé, horní hřbet černý, dolní a kostřec bílý s příměsí šedé. Ocas silně stupňovitý, rýdovací péra různě kovově lesklá, převážně tmavozelené s modře lesklou špičkou, krajní mají poloviční délku středních per, konce jakoby utaté. Krk a vole černé, prsa a břicho bílé. Vnitřní prapory ručních letek téměř bílé, černá u špičky v šířce 3-15 mm. Vše ostatní leskle černé, svrchní křídelní krovky s ocelově modrým leskem. Poměrně mohutný, cca 3,5 cm dlouhý zobák. Zobák, nohy a drápy černé, duhovka tmavohnědá. Velikosti hrdličky, ale s dlouhým, stupňovitě klínovitým ocasem, nápadným za letu. Let je třepotavý, těžkopádný i když poměrně vytrvalý. Hlas: Nápadné kšák-kšák-kšák, nebo skřehotavější kšák-kšák.

MODEL KARLOVÝCH VARŮ

text STANISLAV BURACHOVIČ
foto STANISLAV WIESER

14

Jedním z nejatraktivnějších exponátů v nové expozici Karloverského muzea je model Karlových Varů o rozměrech 4 x 3,5 metru. Představuje lázeňské město v podobě kolem roku 1650. Detailní model byl vypracován v letech 1985 - 1987 podle dobových rytin a na základě studia archiválií a regionální literatury.

Pozoruhodné výtvarné dílo je ozvučeno průvodním textem z magnetofonu. Hlavní objekty jsou při výkladu světelně vyznačeny.

Projektovou dokumentaci modelu vypracoval ing. arch. František Kešička (SÚRPMO Praha). Realizací byli pověřeni pražští výtvarníci Renata a Martin Lhotákové, známí jako autoři populárních televizních postavíček Hele a Jů. Tvůrčí tým na díle pracoval více než dva roky. Ohlas mezi návštěvníky muzea ukazuje, že odvedli perfektní práci.

Kromě modelu Karlových Varů je v expozici také model hradu Lokte od stejných autorů. Má rozměry 2 x 2 metry a zpodobňuje Loket kolem roku 1500.

zprávy správy

Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les děkuje všem strážcům a čekatelům za aktivní pomoc při zajišťování hlavní návštěvní sezóny 1988. Členové dobrovolného aktivu prokázali vysokou úroveň znalostí a přehled při jednání s návštěvníky naší oblasti. V příštím čísle Arniky bude otištěn souhrnný přehled aktivit jednotlivých členů dobrovolného aktivu.

Na přelomu letních měsíců července a srpna 1988 se konal jubilejní dvacátý tábor Mladých ochránců přírody Slavkovského lesa. Mladí ochránci přírody v táboře netrpěli nudou. Vedle dobrodružné celotáborové hry stačili postavit nový krmelec pro lesní zvířata. Sklidit kvalitní seno, provést výchovný zásah v táborovém lese a oplotit novou výsadbu dřevin v táborovém lesním arboretu. Během celého tábora se vystřídalo na Rolfové ostrově na devadesát táborníků.

návštěvou u kolegů...

Areal Jurkovičových staveb na Pustevnách, chráněná památka

CHKO Beskydy je po Šumavě naší druhou největší chráněnou oblastí, neboť zaujímá plochu 1160 km² na moravsko-slovenském pomezí v horské části Moravskoslezských Beskyd, Vsetínských vrchů a Javorníků. Oblast byla vyhlášena výnosem ministerstva kultury ČSR ze dne 5. března 1973 č. j. 5373/73 podle zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.

Beskydy tvoří západní část Karpatské soustavy, jež je geologicky mladým pásebným pohořím. Vznikly působením několika fází tzv. alpinského vrásnění z usazenin moře koncem druhohor a ve třetihorách. Geologický podklad oblasti tvoří různě mocné vrstvy pískovců, slínovců a jílovců různého složení a odolnosti, což je důsledek opakovaných horotvorných pohybů. Při nich došlo k vyzdvížení flyšových usazenin, a tak vznikla charakteristická příkrovová stavba podloží. Území je značně náchylné k tvorbě strží, břehových nátrží a zejména sesuvů, které jsou velmi hojné především ve valašské části.

Území dnešní CHKO Beskydy bylo původně pokryto rozsáhlými lesy, v nižších a středních polohách listnatými a smíšenými, v nejvyšších polohách se vyskytovaly karpatské smrčiny. Lesy dodnes zaujímají dominantní postavení v oblasti, neboť pokrývají cca 60 procent jejího území. Jejich druhová skladba byla vlivem člověka značně pozměněna. Původní smíšené porosty byly většinou nahrazeny smrkovými monokulturami. Pouze na několika místech se zachovaly lokality s původním složením lesních porostů a s přirozenými společenstvy rostlin i živočichů, které jsou dnes chráněny v řadě zde zřízených chráněných území.

Nejznámější a zároveň i plošně nejrozsáhlejší je SPR Mionší, zřízená v roce 1954 na ploše 171 hektarů, vytvořená k ochraně zbytku karpatského jedlobukového pralesa s vtroušeným klenem, s bohatým keřovým i bylinným patrem. Pro svoje významné přírodní hodnoty je předmětem vědeckovýzkumné činnosti řady vědeckých institucí. Od roku 1969 zde existuje naučná stezka, která je přístupná za doprovodu průvodce jen v letní sezóně. Jedlobukový prales se zvláště mohutnými jedlemi se zachoval též v SPR Salajka, jež se nachází na severním svahu Beskyd nedaleko od lokality Bumbálka.

Petiprsko obecna - chráněná orchidej;
podhorských a horských luk

V SPR Radhošť jsou chráněny dva odlišné porosty vrcholových částí radhošťské skupiny Beskyd. Vrchol Radhoště vždy byl a stále je okolním obyvatelstvem vyhledáván pro krásný výhled. Již ve slovanském dávnověku byl tento vrchol místem uctívání slovanského boha úrody a pohostinství Radegasta, jehož socha je umístěna na cestě z vrcholu na Pustevny. Z Radhoště byl také v roce 1868 odvezen jeden ze základních kamenů pro stavbu Národního divadla v Praze.

Na území oblasti je zřízena ještě řada dalších státních přírodních rezervací na lesní půdě, jež dokumentují rozdílné typy lesních porostů s přirozenou skladbou na různém podkladu, které jsou předmětem mnoha lesnických výzkumů. Z dalších typů chráněných území je nutno se zmínit alespoň o SPR Galovské lúky, typické lokalitě s bohatým výskytem vstavačovitých rostlin, a o CHPV Pulčinské skály, zřízené k ochraně bizarních pískovcových skal.

Velmi vyhledávanou turistickou atraktivitou oblasti je skansen v Rožnově pod Radhoštěm s řadou typických valašských chalup, hospodářských stavení, s dřevěným kostelíkem a fojtstvím. Tento skansen je součástí chráněného parku Valašské muzeum v přírodě o rozloze 66 hektarů.

Složení fauny oblasti je dosti pestré. Z obojživelníků je zde typický a hojný skokan hnědý a čolek horský, vzácný je karpatský endemit – čolek karpatský. Hojný je výskyt netopýrů, z ptáků jsou četní dravci a sovy. V oblasti se vzácně vyskytuje vydra říční. Vedle srnčí a jelení zvěře žije ve zdejších hlubokých lesích rys ostrovid, ze Slovenska se sem opět vrací medvěd hnědý.

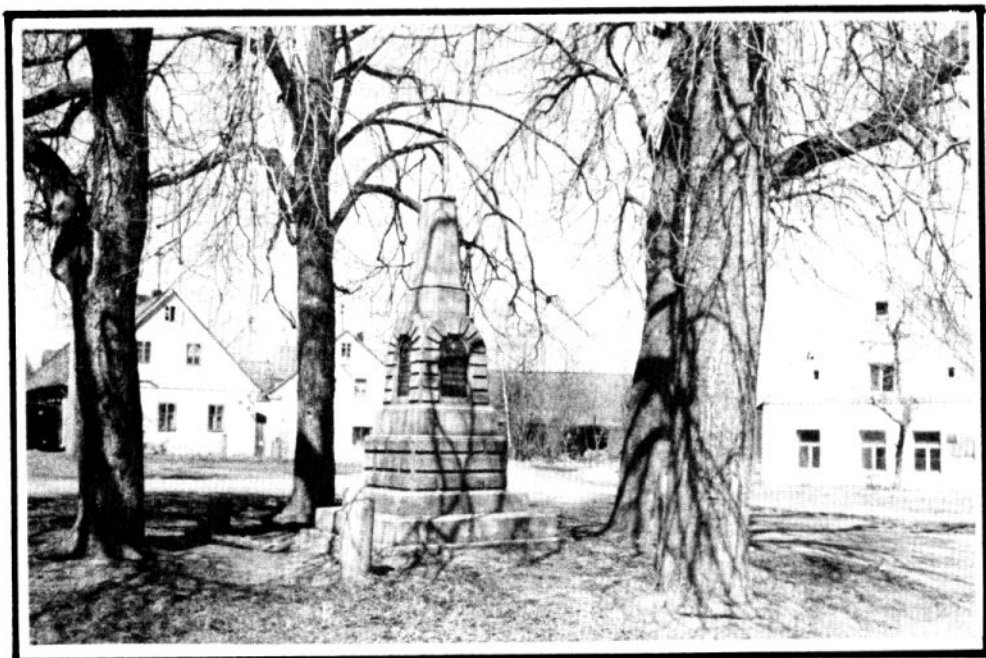
Pro průmyslovou oblast Ostravska představují Beskydy nejen významnou rekreační, ale i vodohospodářskou oblast, a proto je celé území chráněno také na základě nařízení vlády ČSR č. 40 z roku 1978 jako chráněná oblast přirozené akumulace vod. V poslední době byla oblast zasažena řadou negativních činitelů, jako jsou větrné polomy a kalamitní výskyty hmyzích škůdců v lesích, které v kombinaci s nepříznivými klimatickými podmínkami a zejména s dlouhodobým negativním vlivem imisí působí značné škody na přírodním prostředí celého území.

Významnou kapitolu dějin našich národů – bojů za osvobození naší vlasti od německých fašistů – připomíná na území CHKO Beskydy řada partyzánských pomníků a památníků v místech bojů I. československé partyzánské brigády Jana Žižky v Javorníkách. Tato slavné novodobé historii je věnována celá naučná stezka Javorníky – Družba, vedená po trase Makovský průsmyk – Velký Javorník – Portáš.

Valašské muzeum v přírodě, chráněný park

Pomník obětem světové války na návsi v Rankovicích

válečné pomníky ve Slavkovském lese 70 let po 1. světové válce

text **STANISLAV BURACHOVIČ**

foto **STANISLAV WIESER**

Typickou součástí obrazu našich obcí jsou pomníky padlým 1. světové války. Tyto památníky stály a dosud stojí stranou jak širšího badatelského zájmu, tak i památkové péče. Mnoho pomníků bylo v minulosti zničeno, část jich byla druhotně použita pro pomníky obětem 2. světové války či pro podobné účely. S odstupem doby se jeví potřebné tyto specifické svědky minulosti podchytit a chránit. K tomu je nutné nejdříve provést jejich registraci a popis. Mnohé pomníky jsou totiž cennými umělecko-historickými díly z ateliérů významných regionálních výtvarných umělců. Všechny pomníky bez výjimky jsou výmluvným a

autentickým svědectvím doby, její řemeslné dovednosti a jejího sociálně - kulturního cítění.

Největší část pomníků byla postavena v průběhu dvacátých let. Hrazeny byly ponejvíce z obecní pokladny, zčásti i z veřejných sbírek a ze spolkových financí. Bylo věcí cti každé obce, aby měla pomník svých padlých mužů. Tím je dáno, že pomníky byly zřízeny téměř v každé větší z nich.

Pokud je mi známo, topografií pomníků padlých 1. světové války v regionu Slavkovského lesa se dosud nikdo nezabýval. Budiž proto tyto řádky prvním skromným a z časových důvodů jen omezeným pokusem a impulzem pro další dokumentační práci včetně zpracování její metodiky.

Na závěr ještě slovo k hodnocení pomníků. Oblast Slavkovského lesa byla do 1. světové války osídlena převážně německým obyvatelstvem. Z toho vyplývá, že většina padlých mužů z našeho regionu byli Němci. Němci z Čech, kteří museli společně s Čechy obléknout uniformu rakouského soustátí a ze jeho mocenské zájmy nasazovat a pokládat své životy. Národnostní hledisko vedlo po trpkých letech nacistické okupace a druhé světové války k despektu a vandalismu i vůči shora pojednaným pomníkům. V dobovém kontextu byla tato reakce pochopitelná a do jisté míry omluvitelná. Jinek by tomu však mělo

Památník obětem světové války v Sítinách (rozevřená kniha uvádí 16 padlých na frontě, deska na soklu uvádí 13 obětí z následků válečných útrap.

být dnes, téměř 45 let po válce. Měli bychom být schopni beze všech emocí a úzkých hledisek objektivně posoudit hodnotu a vypovídací schopnost té či oné památky. A to nejen pro dnešek, ale i pro budoucnost. Tento přístup bychom měli zaujímat nejen k pomníkům padlým 1. světové války.

K PAMÁTNÍKŮM PADLÝM VE SVĚTOVÉ VÁLCE 1914-1918

Richard Švandrlík

Téměř každá obec má, nebo měla památník padlým ve světové válce 1914 - 1918. V první světové válce bojovalo 70 milionů vojáků a z nich padlo 10 milionů. Proto bylo na pomnících

uváděno pouze "světová válka", bez uvedení která, neboť nikoho nenapadlo, že by kdy mohla přijít ještě strašlivější válka, než byla válka v letech 1914 - 1918.

Po válce vzpomínaly obce svých padlých. A nebylo jich málo: v bývalém mariánskolázeňském okrese, kde žilo 15,5 tisíc osob, padlo na frontách 542 mužů, tj. 3,5 % všeho obyvatelstva. Každá obec volila nějakou formu památníku. Dosud zachovalý památník má Závěšín. Kamenný pomník nese jména 22 padlých na všech čtyřech světových stranách. Obecní kronika k tomu uvádí:

"30. června 1921 byl odhalen válečný pomník našim padlým synům ve válce. Byl mimořádně krásný slunečný den uprostřed deštivých dnů. Před domem čp. 10 byl zřízen oltář a polní -dokončení na straně 22-

Symbolický lesní hřbitov obětí 1. světové války v Poutnově.

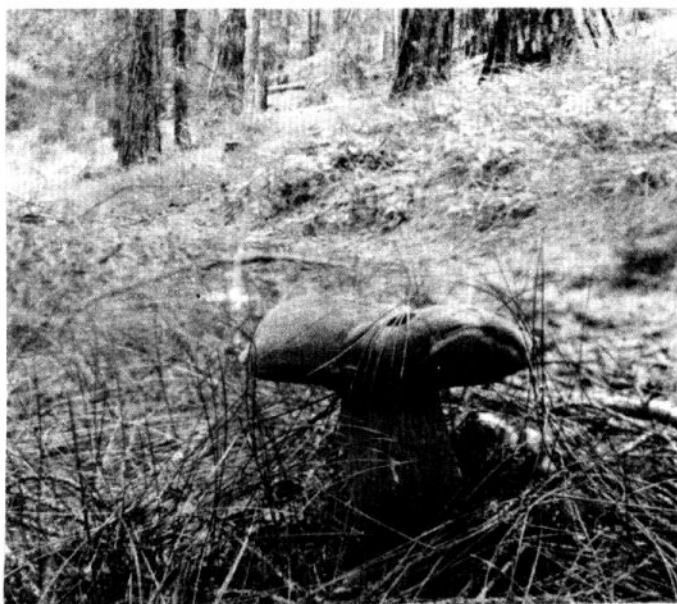
SLAVKOVSKÝ LES

"Pohoří Císařského lesa z největší části porostlé jest smrkovým, jemuž místy borovice, tu a tam buky, břízy a jilmy jsou přimíchány. V rozsáhlých, na 1500 jitrech rozlehlých sletinách vyskytuje se také kosodřevina behenní. Odlehlým těmto lesním zákoutím, kde po mnoho hodin se můžeš procházeti, aniž bys koho potkal mimo hajného neb dřevaře, šumí a bublá několik potoků v hlubokých úvalech, jež samy o sobě jsou nádhernými partiemi krajinnými. Jelen a srnec, liška, kuna, jezevec a vydra hojně se tu vyskytují, kdežto z ptactva tetřeví, sluky, několik druhů sov, sokol i jestřáb zde hnízdí. Častěji vidáme i orla vznášeti se nad touto široširou lesní pouští. Císařský les jest zajisté jednou z nejzajímavějších končin západních Čech."

Velká fotografie vlevo: K LÁZNÍM KYNŽVART.
Fotografie vpravo nahoře: MINERÁLNÍ ZAJEČÍ
PRAMEN V KYNŽVARTSKÉM SEDLE. Fotografie
vpravo dole: VZPOMÍNKA NA HOUBAŘSKOU ŽEN 1988.
Všechny fotografie: Stanislav Wieser

Použito citace z vlastivěd-
ného průvodce: ČECHY (spo-
lečnou prací spisovatelův
a umělců českých vede Alois
Jirásek). Díl X. Krušné Hory
a Poohří sepsal B. BERNAU
v Praze, vydavatel a nakla-
datel J. Otto, 1896, str. 53.

Povalený pomník
ve Služetíně.

mši u něho sloužil farář Süss z Ovesných Kladrub. Na mnoha chalupách vlály černo-červeno-zlaté vlajky. Před vjezdy do obce byly postaveny vítězné oblouky. Pomník byl dílem kameníka Böhma z Heřmanova u Leplé. Stál 7000 Kč a byl zaplacen sbírkou mezi místními obyvateli."

V Číhaně dosud stojí památník 22 padlým obce před domem čp. 20 a byl odhalen 12.srpna 1923. Pístovská farnost uctila památku padlých v kostele samostatným oltářem v jižním ambitu, kde je freska se jmény padlých z celé farnosti Pístova. V Michalových Horách je pamětní deska na věži kostela. Další památníky byly nalezeny v Hoštci, Rankovicích, zatímco ve Služetíně a Beranovce jsou již tyto pomníky rozpadlé. V Zádubu byl památník po 2.světové válce přetvarován na novodobý. V Úšovicích pod starou školou kdysi stával

mezi čtyřmi stromy pomník se sochou císaře Josefa II. Po první světové válce postavili důstojníci na jeho místě památník padlým. Dnes tu stojí pouze tři ze čtyř stromů a památník zmizel.

Mezi velice působivé patří památník v Sítinách. Má formu velké knihy historie světa, otevřené na straně světové války. Jinou méně obvyklou formou jsou symbolické hřbitovy padlých v přírodním prostředí. Na balvanech a skaliskách jsou zasazeny bronzové destičky se jmény padlých, datem a místem smrti. Takový památník mají Meriánské Lázně v lese za ředitelstvím lázní (145 padlých), Poutnov (22 padlých) a Horní Žandov.

Z bývalého chebského kraje bylo odvedeno 56 000 mužů a z toho padlo 20 187 mužů, tj. 36% všech, kteří narukovali.

Symbolický lesní
hřbitov v Poutnově.

Odštěpný závod státního podniku Agrokombinát Cheb v Mariánských Lázních je specializován na pastevní odchovy jalovic. Ve vegetačním období jsou zvířata na pastvinách, zimní ustájení je zajištěno v odchovných, z nichž jen novostavba v Ovesných Kladrubech (1985) využívá tradiční technologii, jakou je podestýlání slámy. Zbývající stáje (ve Vlkovicích a v Zádubě), dané do provozu začátkem sedmdesátých let, byly projektovány jako bezstelivové. Ustájení na rošttech, kdy z výkalů zvířat vzniká místo slámatého hnoje tekutá kejda, není žádnou novinkou a využívá se v horských a podhorských oblastech odedávna, tradičně například v alpských zemích. Je tomu tak proto, že ve vyšších polohách bývá k dispozici méně slámy, která zde pak slouží především jako doplněk krmné dávky.

Kejda sama o sobě představuje kvalitní organické hnojivo, které se vedle vysokého obsahu snadno přijatelných živin vyznačuje i značnou biologickou aktivitou. To ale platí pouze pro k v a l i t n í k e j d u, aplikovanou ve správném termínu a včas zapravenou do půdy. Kvalita kejdy je ovlivňována celou řadou faktorů a závisí mimo jiné především na druhu zvířat

(a jejich stáří); na složení krmné dávky a v neposlední řadě také na způsobu skladování.

Kejdou by se měly hnojit zejména plodiny na orné půdě, kde je možné její zapravení a tím omezení zbytkových ztrát na živinách. Zvláště výhodná je její aplikace po sklizni polních plodin či při obnově travních porostů. Přebytky kejdy je možné uplatnit i při hnojení luk a pastvin, kdy je ale nutné používat nižší dávky. Při povrchové aplikaci vyšších dávek se totiž vytváří špatně prostupná vrstva, která zpomaluje růst, což vede ke snížení výnosu. Jak prokázaly víceleté exaktní pokusy na Lukešsko-pastvinářské stanici v Závišíně, je účinnost kejdy i při povrchové aplikaci prakticky shodná s účinností průmyslových hnojiv. Svou neutrální reakcí kejda velmi příznivě působí na půdu a zvyšuje její ústojčivou schopnost.

Dávky kejdy se podle platných metodik (např. Komplexní metodika výživy rostlin, 1985) určují na základě obsahu dusíku, který se pohybuje od 0,20 do 0,40 % N (při obsahu 0,20 % představuje dávka 100 kg . ha⁻¹N aplikaci 50 t . ha⁻¹ kejdy). Ačkoliv o tom metodiky nehovoří, mělo by se přihlížet

JE KEJDA OPRAVDU JEN ODPAD?

ING. JOSEF KRÁLOVEC, ČS.

i k obsahu draslíku, kterého kejda (mladého) skotu vykazuje 0,35 - 0,50, většinou pak kolem 0,40 % K. Zvláště důležité je to u pěstevních porostů; rostliny draslík ochotně přijímají (při zvýšené nabídce dochází k takzvanému luxusu konsumu) a tím se nepříznivě porušuje vzájemný poměr minerálních živin v píce. Obsah fosforu v kejdě skotu je poměrně nízký (0,04 - 0,09 % P), takže je třeba hnojení kejdou doplňovat aplikací fosforečných hnojiv. Jak je zřejmé, měly by kejdivání předcházet chemické rozboru, které umožní dávku kejdy zpřesnit.

Ve velkovýrobě je využívání kejdy ke hnojení organizačně i pracovně mnohem náročnější než u ostatních forem organického hnojení, a to zejména v souvislosti s prohrškou při manipulaci, skladování i aplikaci. Problémy vznikají již při tvorbě kejdy, kdy do jímek často přichází nadměrné množství vody (nejen z nevhodné svedení okapů, ale i z nevhodného mytí stájí či jen z netěsnících ventilů napaječek). Jímky by měly být zastřešené a dostatečně velké, aby bylo možné kejdu skladovat až do doby, kdy ji lze efektivně použít ke hnojení. Přitom by měla být zajištěna i homogenizace, aby se zabránilo nežádoucí separaci kejdy na složky, které znesnadňují aplikaci. Konečně by měl být zemědělský závod vybaven dostatečným množstvím pokud možno lehkých aplikačních prostředků, kterými by bylo možné zajistit rychlý a pohotovostní rozvoz kejdy na určené pozemky.

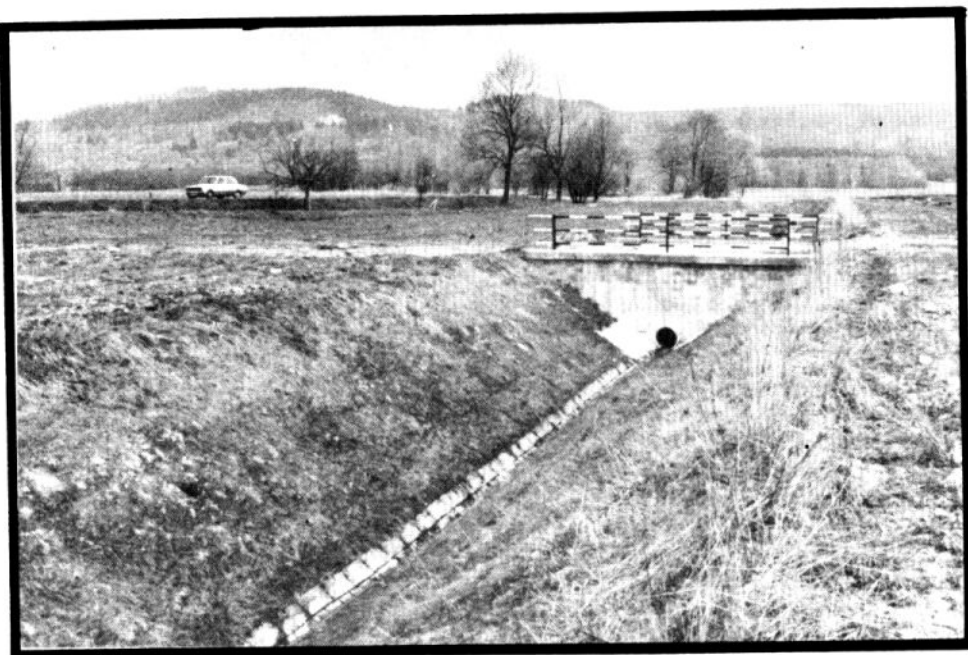
Zatím převažující způsob likvidace kejdy jako obtížného odpadu je v přímém rozporu se základními požadavky zemědělské výroby, protože se při něm porušuje přirozený koloběh látek tím, že dochází k nenahraditelným ztrátám na živinách, které se na druhé straně dříve platí v nakupovaných minerálních hnojivech. Zanedbatelná přitom samozřejmě není ani nutnost zachování zdravého životního prostředí.

V konkrétních podmínkách státního statku Mariánské Lázně je situace ještě složitější, protože je zde nutné přihlížet k omezením, která plynou z ochranných pásem. Pásma hygienické ochrany se stanovují na základě rozhodnutí vodohospodářského orgánu podle zákona č. 138/63 Sb. o vodách, a to v souladu s pozdějšími směrnicemi a předpisy ministerstva zdravotnictví ČR. Tato pásma se člení na 1. a 2. stupeň u zdrojů podzemních vod a na 1., 2. a 3. stupeň u povrchových vodních zdrojů. Pásmo 1. stupně se vztahuje k zabezpečení ochrany vodních zdrojů v místě odběru tak, aby nedošlo k jeho bezprostřednímu negativnímu ovlivnění. Z tohoto důvodu je úplně vyloučeno ze zemědělského obhospodařování. 2. stupeň

pak má sloužit k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti vodního zdroje ze vzdálenějších míst. Má zabránit znečištění mikrobiálnímu a poškození látkami toxickými či ovlivňujícími sensorické vlastnosti vody, nebo jsou škodlivé jinak. V případě potřeby se toto pásmo dělí na vnitřní a vnější část, a to jak u povrchových tak podzemních zdrojů. Na území obhospodařovaném odštěpným závodem Mariánské Lázně jsou vytyčena ochranná pásma, která kontrolují: Inspektorát státních lázní a zříděl ministerstva zdravotnictví ČR (lázeňské prameny), Správa povodí Ohře (vodárenská nádrž Podhora), Západočeské vodovody a kanalizace (záchytné řezy pro pitnou vodu - zde stojí za pozornost, že několik z těchto záchytných řezů je v bezprostřední blízkosti odchovny v Zádubě, což při projekci a ani při výstavbě nikomu nevadilo !!!) a Technická služba Mariánské Lázně (místní vodovod obce Zádub). Kromě toho existují ještě místní zdroje pitné vody, které nejsou pod správou žádné z uvedených organizací (prameniště nad Milhostovem, zdroj pod rekreačním střediskem tiskařských závodů Stráž v katastru Vlkovic a sběrné území krásenského vodovodu). Cílem je tedy na území obhospodařovaném státním statkem Mariánské Lázně 32 ha v 1. pásmu a dalších 504,41 ha ve 2. (vnitřním) pásmu hygienické ochrany. Do přehledu není zahrnuto 3. ochranné pásmo, v němž není zemědělská výroba omezovala. Spadá do něj se svými přítoky Kosi potok, který na dolním toku zásobuje vodní nádrž Milíkov na okrese Tachov (Správa povodí Vltavy).

Zásady pro hnojení kejdou jsou obsaženy zejména v Instrukci ministerstva zemědělství ČR č. 1152/80 - 313 Manipulace a hnojení kejdou a silážními števami a v Instrukci téhož orgánu č. 40-849/81-41 Hospodaření zemědělských organizací v ochranných pásmech vodních zdrojů. Citované instrukce nedovolují hnojení žádnými organickými hnojivy v pásmech hygienické ochrany 1. stupně. Ve vnitřní části pásmu 2. stupně zdrojů podzemních vod se hnojení kejdou nepředpokládá. V ostatních pásmech hygienické ochrany lze kejdou hnojit ve středních dávkách; určují-li se však jen na základě obsahu dusíku bez ohledu na sušinu. To znamená, že podle platných předpisů není množství kejdy ke hnojení limitováno jejím objemem, ale vzhledem k současnému příliš nízkému obsahu sušiny (a tím i dusíku) v kejdě se omezo prakticky pouze provozními poměry!

Pro hnojení chlévskou mrvou a minerálními hnojivy (podobně jako pro pastvu) jsou obecně mírnější měřítka než pro kejdivání. Aplikace kejdy totiž vzbuzuje často i u odborné veřejnosti značnou nedůvěru, a to i z hlediska

SLAVKOVSKÝ LES. Odvodnění zemědělských pozemků jv. od Kynžvartu.
Fotografie: Wieser/1988

produkčního. Je tomu tak proto, že výsledky domácího i zahraničního výzkumu jednoznačně dokazují, že správně aplikovaná kejda se svými účinky zcela vyrovná tuhým statkovým hnojivům a životní prostředí neohrožuje. Např. pětileté sledování kvality drenážních vod pod plochami hnojenými minerálními hnojivy, minerálními hnojivy a kejdou a plochami nehnojenými v Závišíně svědčí o tom, že kvalita vody po kejdování nebyla o nic horší než pod ostatními plochami. Nejhorší byla voda po hnojení minerálními hnojivy.

Ve snaze vyřešit složité problémy s aplikací kejdy z odchoven mariánskolázeňského závodu vypsal oborový podnik Státních statků v Chebu v r. 1984 tematický úkol. V průběhu řešení byly především vyčleněny pozemky, na nichž nelze kejdou hnojit - šlo nejen o zmíněná ochranná pásma, ale i o svažité plochy, které jsou mechanizačně nepřístupné a u nichž je nebezpečí plošného smyvu. Jedná se cca o 80 ha, což představuje zhruba 5% hodnocené výměry. Vyloučeny byly i pastevní areály, kde by se kejda měla uplatnit prakticky jen při obnově porostů. Současně byla vyhodnocena produkce a kvalita kejdy na střediscích živočišné výroby, a to včetně kapacit stávojcích skladovacích p. ů. Výsledkem řešení bylo stanovení podmínek, za nichž lze stabilizovanou produkci kejdy (15.000 m³) efektivně využít na pozemcích odštěpného závodu. Mezi navrhovaná opatření patří především vybudování nových jímek, které by byly spůlu s existujícími schopny pojmout zimní produkci kejdy, a vybavení homogenační a aplikační

technikou. Zvláštní důraz se klade na dodržování projektu hnojení kejdou. Tematický úkol byl hodnotitelskou komisí přijat a předán odštěpnému závodu Mariánské Lázně. O realizaci se nehovoří.

Co říci závěrem? Snad jen to, že chyba není v kejdě, ale ve způsobu, jakým se s ní zachází. Vždyť kejda do hor patří a záruku zlepšení dnešního neuspokojivého stavu by nedávalo ani nákladné přebudování odchoven na stelivový provoz. Špatně se totiž dá zacházet i s hnojem - příkladů je bezpočet.

● 24. září 1988 vyjel dobrovolný aktiv na výpravu za poznáním dalších lokalit chráněné krajinné oblasti. Cesta byla zahalena dýmem historického vláčku, který jsme sledovali na trase z Karlových Varů do Mariánských Lázní. Navštívili jsme Karlovarské muzeum, seznámili se s historií osídlení oblasti, s význačnými místy lázeňského města Karlovy Vary a jeho nejbližšího okolí. Další cesta vedla na lokality s výskytem chráněných rostlin a geologických zvláštností Karlovarska. Průvodcovské služby se s vysokou profesionalitou ujali členové dobrovolného aktivu PhDr. Jiří Klsák a ing. Stanislav Wieser. Patří jim veliký dík! Řešeno ústy jednoho z nejmladších účastníků zájezdu: "tak krásné by nám to nikdo jiný nevyprávěl." Škoda jen, že tolik strážců se už uložilo k zimnímu spánku!

● VŠEM ČLENŮM AKTIVU - NA SPRÁVĚ CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SI VYMĚNTE PRŮKAZY STRÁŽCŮ !!!!!!!!!!!!!

akce 3 lutra

S n í h (pokračování)

■ Je-li sníh nehluboký (méně než 5 cm), je každá stopa jasně zakresleslena a je lehké pohyby vydry v terénu sledovat. Vítr a mráz, kteří jsou věrní průvodci sněhu, velmi často zřetelnost stop na sněhu omezují.

Prašan pokrývá už při slabém zavanu větru, stejně tak i silné sněžení. Řež mráz zamezuje vytvoření zřetelných otisků. Stopy ve tvrdém sněhu jsou často zapadlé a nepřesné a při zlomu mrazu zcela zmizí. Na ledě pochopitelně stopy nevznikají vůbec. Položí-li se však na něj slabá sněhová pokrývka krátce před objevením vydry, pak je úloha stopaře značně usnadněna.

KONZERVOVÁNÍ VYDŘÍCH STOP

Je dobré rozeznat vydří stopy, ale je ještě lepší je přesně konzervovat. Kresba, fotografie a odlitek jsou ty nejjednodušší prostředky. S takovým dokumentačním materiálem se můžeme dozvědět bezpočet zajímavostí ze života vydry. Fotografie, nebo odlitek, který v době zhotovení nemá žádnou významnější cenu, může za měsíc nebo rok či později nabýt značného významu.

S á d r o v é o d l i t k y

■ Na nich musíme studovat vydří stopy. Umožňují identifikovat zvíře a s určitostí diferencovat staré od mladých a tento rozdíl má pak velkou důležitost při studiu celé populace.

Sádra, která má mnoho předností před parafinem hlavně proto, že může být použita ve studeném stavu, používáme přednostně. V blízkosti vydřích stop ostatně málokdy chybí voda. Forma odlitku může být ze dřeva a tím tedy pravouhlá, nebo z lepenky, která se stočí kolem stopy a zajistí sponkou (viz obrázky). Je-li sádra rozdělena vodou, pak ji pomalu odléváme do formy - "stopy" a nejméně 20-30 minut čekáme, než pomine nebezpečí, že by se při vyjmutí odlitek rozbil. Je dobré vyvezdout celý blok i s pískem, nebo bahnem pod formou a teprve po

dokonalém prosechnutí stopu očistit. Sádra musí být zcela suchá, než ji vodou s měkkým kartáčem očistíme. Tímto způsobem získáme reliéfní negativ, z něhož stejným způsobem vyrobíme odlitek - tzv. pozitiv, tedy stopu takovou, jakou jsme v terénu odlévali. Negativ však musíme nejprve potřít trochou vazeliny, aby se obě části k sobě nespojily.

K r e s b a a f o t o

■ Nejlevnější a nejjednodušší technika je kresba. Stačí mít sebou v terénu tužku, sešit a pravítko. Nemůžeme však stopy překreslit do všech detailů, ale velmi často dostačuje i povrchní skica.

Fotografie má tu přednost, že je rychlejší a navíc ukazuje stopu přímo ve svém prostředí. Ostatně otisky jak na tmavých místech tak i ve sněhu nejsou právě moc fotogenní. Chce to jen trochu praxe. Přesto se nedá docílit nic tak cenného jako je fotografie. Ke stopě položte i srovnávací měřítko - například pravítko. V případě stopní dráhy, z které nelze udělat odlitek, je foto nenahraditelné.

JINÉ ZNAKY PŘÍTOMNOSTI VYDRY

P ř í m á p o z o r o v á n í

Výkaly, zbytky kořisti a stopy jsou viditelná znamení přítomnosti vydry. Nejsou však jediné:

- stezníky
- místa válení
- díry v ledu
- vydří nory
- pískání

jsou druhá svědectví, ale jejich význam je přece jenom áruhotný, neboť nejsou tak četná a těžko se interpretují. Nejlepším řešením je jistě přímé pozorování, ale to se stává jen vzácně a za předpokladu určitých pravidel opatrnosti, která blíže osvětlíme.

S t o p y v y d ř í h o b ě h u

■ Nejedná se o nejjednodušší možnost

zjištění přítomnosti vydry, ale vycházíme z toho, že nesmí být opomenuta žádná indicie. Nemáme vždy štěstí najít dobře otištěné stopy. S narůstající zkušeností budou známky pobytu, o nichž budeme mluvit, rychle vysvětleny a dají mnohá vysvětlení o chování vydry.

Stezníky

■ Stezník je vlastně pěšina jednoho zvířete, které ji pravidelně používá. My jsme pozorovali, že vydra zůstává věrna svým návykům. Nelze tedy opomenout, že na své cestě zanechává otišky. Stezníky se nacházejí v blízkosti vody. V místech, kde z ní vystupuje - tato místa jsou pravidelně používána. Často je rostlinný pokryv sešlápnut ve stejném směru a jasné pozorujeme cestu 20-30 cm širokou na určitých místech u řeky, na březích rybníků a na říčních ohybech, kde si vydra krátí svou cestu zkratkou. Často je takový stezník jasné vidět i když není sníh. Rozšiřuje se, nebo tvoří i trychtýř při výstupu i sestupu do vody. To znamená v místech, kde vydra vystupuje na pevnou zem a kde ji opět opouští. Tato místa, i když někdy na stezník přímo nenavazují, jsou charakteristická. Při svých toulkách používá vydra příležitostně i cest, které můžeme v rákosí, nebo na mokré trávě lehce sledovat. Pozor však na značnou možnost záměny s činnostmi ondatry nebo nutrie. Stezníky vydry nejsou nikdy dlouhé a některé, velmi krátké, vedou k místům válení.

Místa válení

■ Vydra prožívá dlouhý čas ve vodě a tak si potřebuje často usušit srst. Proto se válí po zemi ještě předtím, než si srst čistí. Místa, která pro válení vyhledává, nalézáme na březích, v trávě, na zemi, v suchém listí,

ale i na sněhu. Místa válení jsou používána vydrou po celý rok.

Místa skluzu, v zduchové díry

■ Umožňuje-li to vzhled terénu, miluje vydra místa s možností skluzu v trávě a sněhu. V zimě můžeme také skluzu pozorovat na strmých svazích rybníků, na vhodných partiích břehů a někdy vytváří hluboké příkopy ve sněhu. Při skluzu se vydra vždy pohybuje s hlavou napřed. Též jsem pozoroval, že vydra, aby dosáhla rybníka, vylezla kanálem nahoru a po sněhu sklouzávala do vody. Provzdušňovací díry se nalézají v ledu a na rybnících a jezerech. Pozoroval jsem, že vydra za jedné noci založila na jednom rybníce více těchto vzduchových děr. Je-li led příliš silný, takže jej nemůže prolomit, pak se stěhuje lovit na otevřené vody a toky.

vydrí nora

Vycházíme-li z toho, že nora vydry je podzemní norou, jejíž vchod se nalézá pod vodní hladinou a kotel ve svahu mezi kořeny velkého stromu s dýchací šachtou. Není ovšem jen tento typ - existují i jiné. Sam Erlinge podává zprávu o vydrou upravené králíčí noře, ale já sám jsem nikdy nic takového nepozoroval. Musíme vzít také v úvahu, že u nás jsou králíci vzácní a je proto na břehu jen velmi málo jejich nor.

Někdy vydrí stopy vedou k liščím a jezevčím norám, nalézají-li se v blízkosti řeky, ale myslivci je vykopávají a zaplňovávají tak pilně, že jich vydra nemůže použít. Znáám však jeden případ, kdy byla vydra zastřežena ve "výjezdu" jezevčí nory při jejím vykopávání.

V žádném sledovaném a obsazeném území (v době psaní tohoto příspěvku asi 30) nebyla v zalesněných zónách nebo vysokých a strmých srázech. Měla tedy svízelnou volbu, kde založit noru a kde vychovávat mládě. Ne všechny vydrí nory slouží k výchově mláďat - vydry jich totiž obsazuje více a jsou rozděleny po celém revíru a navíc i podle okolností a roční doby. Z nedostatku času, ale i v udržení v tajnosti je proto málo údajů o použitých norách a o vyvedení dorostu. Zjistil jsem pevně, že se mládě již koncem jara začínají se svou matkou toulat kolem nory a že se od ní do zimy nevzdalují. O období říje je známo jen velmi málo a také to není naše téma. Zdá se však, že se rozkládá po celý rok.

OBČASNÉ ÚKRYTY

U občasných úkrytů se nejedná o speciálně vybudované nory. Jejich charakteristika je ta, že tam vydra vyhledává pouze úkryt. Nalézají se vždy poblíž vody a jak si jen můžeme představit, jsou velmi četné a rozličné. Mohou být použity všechny dutiny břehů a srázů, zvláště jsou-li pod vymletým břehem, pod kořeny velkého stromu nebo skály na břehu řeky.

Je-li rostlinný pokryv hustý, pak se může úkryt nacházet i nad zemí, např. v rákosí rybníků a rašeliništ. Skoro vždy, objevíme-li takový úkryt, vydra již předtím skočí do vody a zůstanou jen její stopy a kulatá forma "lože", kterou vytvoří svým tělem.

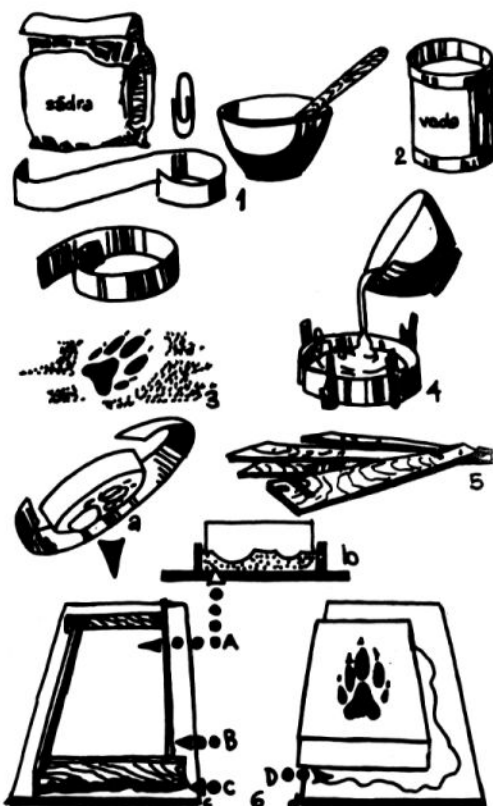
POSTUP PŘI ODLÉVÁNÍ STOP

Pro odlévání stop si pořídíme celkem nenákladné vybavení, které se dá snadno uložit do turistického chlebníku. Stačí trocha modelářské sádry, gumový nebo plastový kelímek na rozmíchávání sádry, rámečky z tuhého kartonu nebo slabšího plechu, kousek mýdla, trocha vazelíny, plochý štětec o šíři 1 - 1,5 cm a starší nůž.

Osvědčily se předem zhotovené rámečky o rozměrech 5x7,5 cm, 7,5x10 cm, 10x15 cm a 15x20 cm. Zhotovíme je z plechového, 5 cm širokého a 0,6 silného plechu následujícím způsobem. Pro rámeček o rozměrech 5x7,5 cm si uřízneme 2 pásy o délce 7 cm a 2 pásy o délce 9,5 cm. Od okrajů delších stran odměříme směrem dovnitř 1 cm a tužkou si v tomto místě narýsujeme kolmici 2,5 cm dlouhou. Pásy upevníme do svěráku a podle nakreslené rysky opatrně prořízneme. Řez musí být o poznání širší, než je síla použitého plechu - okraje pečlivě zabrušte. Po proříznutí všech čtyř pásků je možno rámeček sestavit jednoduchým zasunutím jednotlivých bočnic do sebe. Obdobným způsobem upravíme i rámečky dalších velikostí, od každého rozměru však musí být dva kusy. Díky takto zvoleným rozměrům získáme 10 různých velikostí bločků, s nimiž vystačíme i při odlévání větších stop nebo celých skupin malých stop. Namísto plechu lze použít i tvrzený plastický materiál.

K odlévání nejčastěji vybíráme dokonale otisknuté stopy, na nichž jsou zachovány všechny detaily. Podle velikosti stopy vybereme odpovídající díly

rámečku, sesadíme je dohromady a posadíme je kolem stopy tak, aby byla uprostřed. Pak celý rámeček lehce přitlačíme k podkladu a opět ho opatrně odstraníme. V podkladu vzniknou mělké rýhy, které prohloubíme nožem natolik, aby se do nich dal celý rámeček lehce zasunout. Když je stopa řádně očištěna a rámeček kolem ní dokonale usazen a utěsněn (hlínou, sněhem), připravíme sádrovou kaši. Do kelímku odlejeme odpovídající množství vody - to musíme jen odhadnout, ale raději jí dáme trochu více - a v ní rozpustíme kousek mýdla, až voda mléčně zbledne. Samozřejmě se může používat i čistá voda, ale použití mýdlového roztoku má své výhody. Při použití čisté vody jsou sádrové odlitky těžké, jakoby kamenné, mýdlová voda je odlehčuje, odlitky získávají jakousi vzdušnost a jsou méně křehké. Do mýdlové vody pak zvolna přidáváme sádro na jedno místo tak, aby se provlhlčovala a klesala ke dnu. Sádro sypeme tak dlouho, až se vytvoří malý kopeček, který sahá až k hladině vody nebo jen nepatrně nad ni. To je hrubý odhad nejvhodnějšího mísičného poměru. Pak necháme sádro několik minut stát, aby se důkladně nasákla vodou. Praktické zkušenosti modelářů říkají, že sádra nejlépe tuhne tehdy, když

se míchá co nejméně. Proto sádra necháme několik minut uzrát, teprve pak ji rozmícháme, odstraníme z ní případné nečistoty a řídkou kaši zvolna lijeme do rámečku. Při rychlém nalévání z větší výšky se v sádrové kaši vytvářejí velké bublinky nebo sádra nepronikne do všech záhybů a prohlubeninek stopy. Je-li sádrová kaše hustší, má tendenci vytvářet uprostřed odlitku jakýsi kopeček. Ten odstraníme prstem, když kaši na povrchu opatrně rozhrneme ke stěnám. Při odlévání větších stop nebo celé skupinky stop musíme použít větší rámečky. Kromě toho můžeme odlitek zpevnit buď křížem položeným drátem, nebo větvičkami. Tuto strukturu do tuhnoucí sádry lehce zatlačíme a na ni znovu nalijeme vrstvičku sádrové kaše, která musí zpevňovací kostru dokonale zakrýt. Asi po 15 až 30 minutách sádrová kaše v bločku ztuhne a odlitek můžeme opatrně vyjmout. Tuhnutí sádrové kaše je ovlivňováno teplotou okolního prostředí. Při teplém počasí tuhne rychleji, při chladném a vlhkém počasí pomaleji. Rovněž suchý a tvrdý podklad tuhnutí zrychluje.

VYDRA ŘÍČNÍ: 1,2 - pravá přední a pravá zadní šlápěj, 3,7- slídící, 4 - v poskoku, 5,8 - prchající, 6 - čtyřkrok vzniklý při běhu.

ODLÉVÁNÍ STOP: 1-rychle tuhnoucí sádra, proužek kreslicího papíru vysoký asi 2 cm, kancelářská svorka, gumová miska, v níž rozděláváme sádru, 2- voda, kterou použijeme pro rozdělání sádry v gumové misce, sádru sypeme do vody po troškách, neděláme ji ani příliš řídkou, ani moc hustou, 3- proužek papíru stáčíme do potřebné velikosti podle rozměrů odlévané šlápěje, šlápěj předem očistíme štětečkem nebo pírkem a vyfoukáním od nežádoucího smetí, 4-sádrový roztok naléváme do formy z malé výšky, až je forma naplněna po okraj papírového proužku, sádra tuhne asi 10 minut, potom odlitek vyrypeme malou lopatkou a do čerstvě zatvrdlého odlitku můžeme vyřít údaje o šlápěji, označení druhu, místo a datum nálezu; doma hlínu odstraníme okartáčováním pod proudem vody a odlitek necháme několik dní schnout, 5- dřevěné lačky k zhotovení kopie skutečné stopy, 6- pracovní postup při kopírování odlitku (a) do modelářské hlíny (A), kterou jsme si připravili do dřevěného rámečku (B) na skleněnou podložku nebo hladkou dlaždici, lačky se upevňují buď do zářezů (viz předchozí text v příspěvku "Postup při odlévání stop"), nebo se upevňují do sklenářského tmelu nebo do pastelíny (C), b-negativní odlitek šlápěje otiskneme do vláčné modelářské hlíny (příčný řez), d- hlínu necháme zatvrdnout, potom podlejeme vodou (D) a sejmete z podložky. POZOR při jiném postupu, při odlévání do sádry, musíme negativní odlitek namazat tukem nebo voskem, aby se pozitivní odlitek nepřilepil k negativu, v tomto případě lijeme sádru na odlitek, aby nevznikly nežádoucí bublinky. Při odlévání šlápějí na sněhu nejprve vyhlédnutou šlápěj poprášíme sádrou a teprve potom lijeme do formy sádrový roztok.

POB. LEDNÝ

myslivecké zvyky tradice

Myslivecké zvyky prodělaly historický vývoj, vyvíjejí se a budou se vyvíjet nadále. V socialistické myslivosti nejde o konzervativní dodržování starých zvyků a obyčejů, často utvářených pro potřeby a radovánky feudálních pánů, nýbrž o vyjádření úcty k zvěři a přírodě, k práci a dovednostem chovatelů zvěře - k myslivcům.

s RŮ-ŽO-VÝ-MA TVĀ-ŘE-MA.

úlomek

Dodnes se udržel zvyk podávat úlomek úspěšnému lovcí. Má prastarý původ. Zelená snítka se ulamovala při různých, zvláště smírných jednáních již v pohanských dobách. V tříkoncovém úlomku jehličin vidělo křesťanství skrytý symbol kříže. V lovětví byl zaveden tento zvyk v baroku při honbě na velkou zvěř. Dříve byl udělován jen za složení lovného jelena. Úlomek je dnes pro nás viditelným znamením šťastného výsledku lovu, je upo-

mínkou na nezapomenutelný okamžik, který nám třeba už vícekrát nebude dopřán. Úlomkem rozumíme menší, u l o m e n o u - nikoliv uříznutou větvíčku jehličnatou nebo listnatou, kterou si lovec zasune na pravou stranu klobouku. Ten, kdo nese takto viditelně úlomek, dává najevo, že zvěř ř á d - n ě u l o v i l. Úlomek se bere obvykle ze stromu poblíže složené zvěře, v jehličnatém lese z jedle, smrku, borovice, z kosodřeviny, v listnatém lese z buku, lípy, dubu. V polní honitbě i z olše, vrby. Zásadně se nepoužívají dřeviny cizokrajné. Za kterou zvěř patří úlomek? Dnes se dává za veškerou spárkatou, za velké šelmy - medvěda, vlka, ryso, divokou kočku, jezevce a lišku, ze zvěře pernaté za tetřeva, tetřívka, divokého

krocana, dropa. Dříve se uděloval též za orla, vydru, sviště.

U nás je zvykem používat ú l o m e k t ř í v ý h o n k o v ý (trojklan), může to ale být i úlomek jednovýhonkový a pětivýhonkový. Vždy jde o konce větvičky, popř. koncová rozvětvení, nelámou se tedy vrcholky stromků. Úlomky mají být velikosti dlaně, pětivýhonkový o něco větší.

Složenou zvěř si má lovec vždy upravit tak, aby ležela na pravém boku. Zvyk u k l á d a t z v ě ř n a p r a v ý b o k, dodržovaný i u drobné zvěře, má podle našeho názoru starý kořen v praxi lovců, kteří lovili kopím a šípy střílenými lukem či kuší, neboť zásah na komoru z levé strany byl prakticky nejspěšnější. To odpovídá anatomickému uložení komory (srdce a velkých cév) v těle savců. Ulovená zvěř se pak pokládala tak, aby šíp čněl z rány a mohl být z těla zvěře vyňat a znovu použit. Zvyk se udržel dodnes, a je nepsenou povinností, i když se loví zbraněmi, které uvedený ohled nevyžadují.

Úlomek jednovýhonkový se po vyvržení zvěře vsune do vstřelové rány.

Je-li lovec sám, vsune první třívýhonkový úlomek zvěři do svíráku jako "p o s l e d n í h r y z", u pernaté jako "p o s l e d n í z o b". Jde o projev úcty ke zhaslé zvěři, úlomek je posledním pozdravem rodného lesa. Úlomek se vsunuje lícem nahoru (k větrníku), ulomeným koncem dovnitř. Druhý třívýhonkový úlomek smočí lovec v barvě ve vstřelové ráně a zatkne si ho na pravou stranu klobouku.

Po nátláčkách (nebo neháškách na divočáky) je někde při výřadu zvykem položit na komoru každého kusu spárkaté zvěře úlomek pětivýhonkový na znamení řádného myslivce-kého ulovení; u zvěře samčí směřuje ulomená část snítky k paroží, u zvěře samičí vrcholová část k hlavě (viz obrázek).

Jde-li s lovcem na šoulačku nebo čekání průvodce, pek udílí všechny úlomky on. Třívýhonkový úlomek lovcovi předává takto: lovec stojí u hřbetu složeného kusu, průvodce naproti, oba mají smeknuto. Průvodce po odtroubení "halali" podává levou rukou na klobouku, služební čepici, na tesáku (na rukojeti čepelí k sobě) nebo pouze rukou úlomek lícem vzhůru, ulomeným koncem směrem k lovcovi. Na úlomek - omočený do barvy - se mohou položit kelce (které průvodce předtím jelení zvěři vyňal). Předání doprovází krátkým oslovením, např.:

"Soudruhu X.Y., blahopřeji Vám k ulovení tohoto jelena a přijmáte podle staré myslivecké tradice úlomek, lovu zdar!" Lovec pravou rukou úlomek převzme, zasune za stuhu klobouku, který drží v levé ruce, podají si pravice a poděkuje průvodci. Bývá pěkným zvykem, že lovec jeden boční výhonek ze svého úlomku ulomí a stejným způsobem vrátí průvodci s poděkováním, např.: "Děkuji Vám, že jste mne přivedl k ráně na tak pěkného jelena a přijmáte prosím část úlomku, lovu zdar!" Závěrem troubí průvodce patřičný hláhol (viz v záhlaví příspěvku).

Při čekání a na šoulačce náleží střelci úlomek za každý složený kus. Při nátláčkách dostává střelec, ať ulovil jakýkoliv počet lovené zvěře, pouze jeden úlomek; druhý by dostal

jen při střelení jiného druhu zvěře, například kdyby při nátláčce na jelení zvěř střelil kromě vysoké (jakéhokoli počtu) ještě lišku nebo divočáka. Úlomek pak bývá z jiné dřeviny. Při nátláčkách předává úlomky vedoucí nátláčky.

Tam, kde byla nutná dohledávka s pomocí barváře, je u nás ustáleným zvykem, že lovec po obdržení úlomku od mysliveckého průvodce předá část větévky (jednu boční snítku) myslivci, jehož pes zvěř dohledal.

Úlomek zasunutý vpravo za stuhu mysliveckého klobouku nosí majitel do konce dne.

Zvyklost předat úlomek jako symbol a označení lovce za správné ulovení zvěře se udržela nejen při lovu spárkaté či cennější zvěře, ale tu a tam i při skončení lovů na drobnou zvěř.

Odepřít předání úlomku má průvodce tomu lovcovi, který lovil nesprávně. Například tomu, kdo lovil jiný než povolený kus trofeje zvěře, chovný kus, zvěř nepatřičného pohlaví, nesprávnou zbraní nebo střelou. Po odepření úlomku by mělo často následovat i disciplinární řízení.

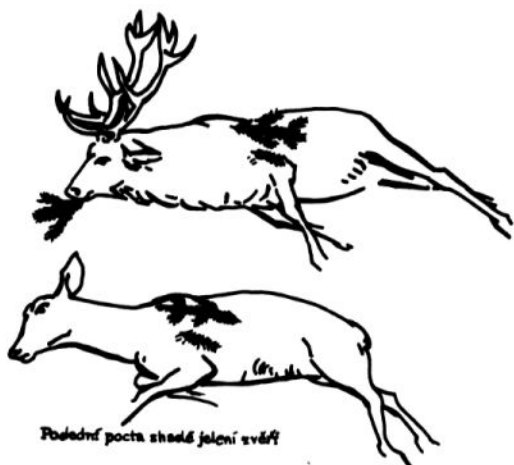
lov spárkaté zvěře

Při lovu spárkaté zvěře je starým zvykem, že ten, kdo zvěř postřelil, nesmí v žádném případě v též den vystřelit na jinou zvěř nebo jiný kus spárkaté, dokud nebyl první kus dohledán.

Poslední poctou ulovené zvěři je i tzv. "rekviem v lese" nebo též "stráž u zhaslého kusu". Jde o chvíli pozdržení u střelené zvěře i zamyšlení nad tím, co trpělivosti a pile je třeba, aby bylo myslivecké snažení zakončeno úspěchem. Úspěšný lovec prožívá znovu okamžiky lovu a jeho myšlenky patří přírodě a jejím darům.

Snad ani není třeba psát, že na ulovenou zvěř nikdy mesádáme, nekłademe na ni nohu (ani při fotografování) a při tom také nepodpíráme střelené zvěři hlavu.

Při společných lovech na jelení zvěř (nátláčkách) nebo nahánkách na divoká prasata bývá někdy ulovena zvěř, na kterou střelilo kulí více lovců. Tedy platí pravidlo, že o lovci tohoto kusu rozhoduje první rána, pokud smrtelně zasáhla, i když zvěř v ohni složily třeba zásahy souseda. Ty pak platí za rány dostřelné. Výjimkou je však případ, kdy kus nebyl

Poslední pocta zhaslé jelení zvěři

první ranou zasažen tak, aby mohl být dohledán. To se zjišťuje na ulovené zvěři. Pouhé "škrábnutí" totiž neopravňuje střelce, aby mu byl kus přiřčen. Ve sporných případech rozhoduje vedoucí honu.

Spárkatá zvěř musí být vyvržena co nejdříve a hlavně odborně. Pro zachování kvality ulovené zvěřiny je to zásah nezbytně nutný. K a z d ý l o v e c m á u m ě t z v ě ř v y v r h n o u t! Dodnes se dodržuje starý zvyk - vyvrhnout spárkatou zvěř bez svlékání kabátu, bez vyhrnování rukávů, bez sejmutí klobouku. Také se dává pozor, aby se u zvěře neklečelo, zvěř se nepřekračovala a aby lovec si barvou nepotřísnil ani manžety. Vždy však je třeba dodržet zásady hygieny. Zvěř nevyvrhujeme na prašném místě nebo místě pokrytém jehličím, ani ve vysoké trávě.

Jazyk, srdce, plíce, játra, slezina a ledviny, popř. něco ledvinného tuku (běli), který lze rukou oddělit, jsou tzv. "loveckým právem". Podle dodržovaných zvyklostí patří lovcovi, popř. tomu, kdo zvěř vyvrhoval - průvodce. Hlava s trofejí patří samozřejmě lovcovi. Jinak mozek je součástí "loveckého práva". Jiné části zvěřiny k "loveckému právu" ne náleží.

Ulovený kus, který lovec vyvrhl, je nutno ještě dále o š e t ř i t (např. odplecit-vyvětrat apod.). Zvěřina se nevypává chvojím, ani se nevytírá větvičkami (nečistota-znehodnocení).

Pro přepravu jelení zvěře, dančí a divočáků zásadně používáme vůz. Při dopravě těžkého kusu k cestě vlečením podkládáme jej větvi, abychom zbytečně neodřeli srst, nebo jinak

ji neporušili.

Při přepravě zvěře na voze dbáme na to, aby hlava směřovala k zadní části vozu; jde opět o akt úcty ke složenému kusu, kterému tak chceme umožnit "poslední pohled a rozloučení" s honitbou.

Je nutné pečlivě dbát na to, aby se dopravou zvěřina neznečistila, nepřišla do styku se zapáchajícími látkami (benzín v motorových vozidlech apod).

zálomky

Od úlomku odlišujeme zálomek. Je to rovněž větvička, kterou značíme určitá místa. Nejvíce se používá úlomek v jelenářských oblastech. Před výstřelem je třeba pečlivě prohlédnout místo, na kterém zvěř stojí, aby v případě postřelení toto místo označil myslivec nástřelovým zálomkem. Místo, kde stál myslivec při výstřelu, se značí zálomkem stanovištním. Směr, kterým zvěř odešla, se značí směrovým zálomkem (slednicí). Špička zálomku ukazuje směr. Dále se používá zálomek čekalka a výstražka.

(Podle: Vach-Kovářík: Myslivecké zvyky a tradice - Lesnická knihovna 1973).

FOTO SVA TOPLUK ŠEDIVÝ

kfely

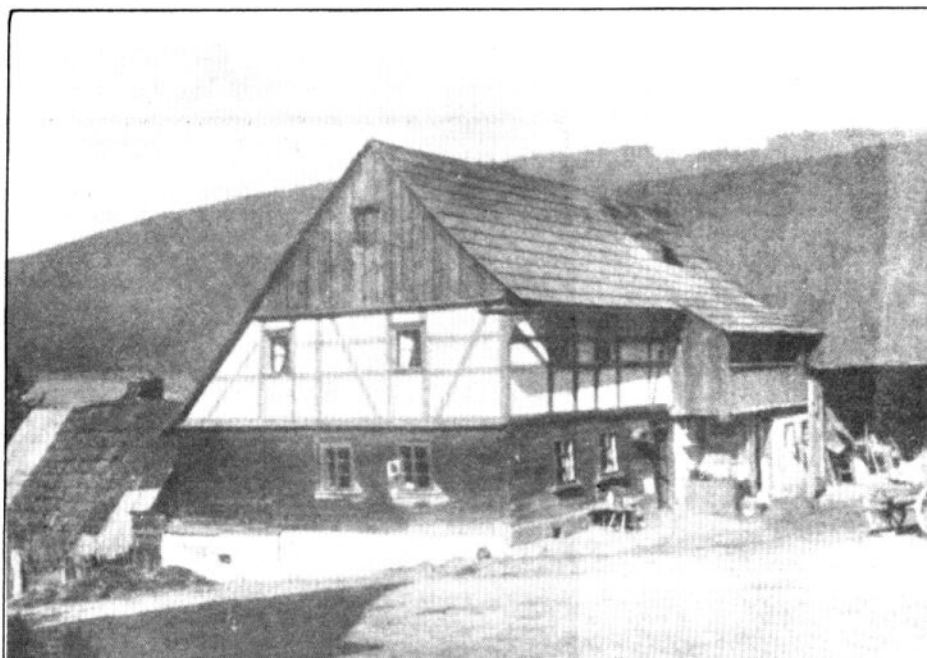
STANISLAV BURACHOVIC

Specifickou záležitostí našeho pohraničního regionu jsou obce zaniklé v souvislosti s odsunem Němců po druhé světové válce. Celá řada vsí zanikla i na území Slavkovského lesa. Všimněme si dnes zaniklé lokality Kfely.

Obec byla velmi starého založení. Prvně je zmiňována již v průběhu

14. století. Už od středověku byly Kfely ryze zemědělskou vsí. Ležely v příhodné, před větrem a zimou chráněné poloze. Protékající potok vždy zajišťoval dostatek vody a přitom zde díky spádu terénu nehrozily záplavy. Okolní pole a louky bývaly velmi výnosné. Původní německý název Gfell dobře vystihoval polohu obce ve svažité stráni. Situování Kfel dalo počít k zajímavému stavebnímu členění. Nejstarší část vsi patrně vznikla při vyústění potoka do Teplé, další zástavba rostla směrem proti svahům.

Kfely vynikaly svou lidovou architekturou. Až do druhé světové války si zachovaly téměř neporušený

intravilán s četnými hrázděnými domy a roubenými stodolami. Část staveb pocházela ještě ze sklonku 18.století, většina pak z 1.půle století minulého.

Obec si po staletí uchovávala téměř stejnou velikost. Roku 1785 měla 40 domů; o šedesát let později jich bylo 46. Kolem roku 1900 zde bylo 53 domů s 376 obyvateli.

V roce 1854 byla ve Kfelech postavena jednotříčka. Ve vsi působil požární sbor.

Kfely patřily od středověku lénem k Bečovu, až roku 1615 připadly k Hornímu Slavkovu.

Po vysídlení Němců v roce 1946 zůstaly Kfely opuštěné. Protože se tu neusídlili noví obyvatelé, byly krásné hrázděné domy zbořeny. Ruiny Kfel přerostly vegetací a jen pomník obětím 1.světové války připomínal, že zde žili lidé.

Pro zajímavost připomínám, že ve Kfelech už ve 2.půli 16.století sídlili předkové vlastivědného badatele Zimmermanna z Lokte. Jeden z nich, Georg Zimmermann, zde byl kolem roku 1620 obecním soudcem.

Je podivuhodným paradoxem dějin, že Kfely po desetiletích totální neexistence v současnosti znovu ožívají v podobě rekreační osady. Zdá se, že kontinuita lidského osídlení v naší krajině má i přes četné složité osudové partie své silné vnitřní zákony. A to je dobře, protože pohled na opuštěná a zničená lidská obydlí patří k nejsmutnějším.

STANISLAV BURACHOVIČ

Půvabné litografické vyobrazení kamenného reliéfu z hornoslavkovského popraviště je otištěno v knize V. Pröckla "Geschichte der königlichen Bergstädte Schlaggenwald und Schönhofeld" (1887). Reliéf zpodobňuje dva horníky (štitonoše) přidržující štít se znakem Horního Slavkova. Znak byl městu vydán králem Ferdinandem I. dne 1. září 1547.

Plastika datována rokem 1598 byla původně onoho roku umístěna na nové městské věži a zvonici při kostele sv. Jiří. Na popraviště se reliéf se znakem dostal patrně v půli 17. století po demolici věže a při následné opravě zchátralého popraviště.

Nápis "Hodie mihi, cras tibi" značí "Dnes mě, zítra tobě." Vztahuje se k vyzvánění umíráčku na zvonici. Výrok "Verbum domini manet in aeternum" býval často na zvonech a lze jej přeložit jako "Slovo boží trvá ve věčnosti". Čtyřverší pod znakem ve volném překladu do češtiny: Slavkov, císařské horní město, jež od Slavka má jméno, zdobeno je ctností a spravedlností, za což patří Bohu věčný dík.

Je možné, že dílčím podnětem k druhotnému umístění znaku na popraviště byla v textu uvedená připomínka spravedlnosti města.

Stávající reliéf na popravišti je kopií instalovanou v roce 1936. Originál byl po zrušení popraviště Josefem II. přenesen do městské radnice.

Bližší informací o osudech reliéfu přinesla Arnike č. 10 (Znak Horního Slavkova na nesprávném místě). Detailní historii a popis znaku Horního Slavkova uvádí Jan Pelant ve své knize O znacích a pečetích západočeských měst (1985).

**poklady parků v chráněné
krajinné oblasti**

liliovník tulipánokvětý

Liliovník tulipánokvětý je skutečným pokladem našich parků (Mer. Lázne, Karl. Vary) hned vedle již vzpomínaného jinanu dvoulaločného (ginkgo biloba L.). Vědecké jméno získal z řeckých slov *le r i o n* = lilie a *de n d r o n* = strom. Pochází ze Severní Ameriky z oblasti Velkých jezer. Do Evropy byl přivezen podle některých autorů již v roce 1663, podle jiných až v roce 1736. U nás byl poprvé vysazen v roce 1844 v Praze, v Královské oboře.

Má velmi hodnotné dřevo se světle zeleným jádrem. Jinak se jedná o dřevo lehké, měkké a dobře štípatelné. V Severní Americe se používá na výrobu nábytku, lodí, záplek, ale i papíru.

Jedná se o strom dorůstající až do výšky 30 - 40 metrů. Listy jsou 10 - 15 cm dlouhé a stejně široké, na obou stranách lysé, řapíky asi 10 cm dlouhé. Kmen má za mlada hladkou kůru, ve stáří pak černavou a rozpraskanou. Letorosty jsou hnědé, lesklé, ve stáří sivohnědé. Všimněme si ještě jednou listů, ty jsou velice zajímavé. Mají dva boční laloky (viz obrázek) a jeden střední lalok s dvěma lalůčky.

Květ je též pozoruhodný. Liliovník kvete v červnu až červenci. Květy jsou zelenožluté s oranžovými proužky a připomínají květ tulipánu - odtud také český název. Květy jsou až 4-5 cm široké, jednotlivé a koncové, zvonkovitého tvaru. Plodem jsou pak šiřkovité křídlaté nažky.

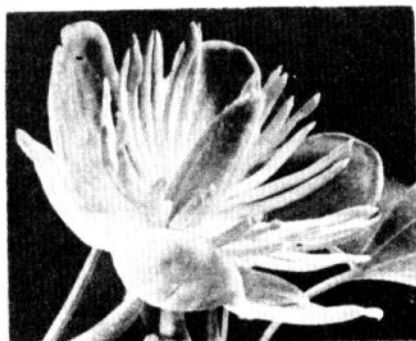
Strom vyžaduje bohatou, kyprou a vlhkou půdu. Je světlomilný. Za mlada je chomstivý. Nejlépe se uplatňuje jako solitér, dobře snáší městské prostředí a i když miluje především slunná místa, snese i polostín. Z dekorativního hlediska se jedná o krásný strom patřící mezi nejstarší obyvatelé naší planety.

MAGNOLIOPHYTA - rostliny krytosemenné

MAGNOLIOPSIDA - rostliny dvouděložné

MAGNOLIACEAE - šácholanovité

LIRODENDRON TULIPIFERA L. - liliovník tulipánokvětý

Semeníky liliovníku tulipánokvětého jsou rozmístěny na vyklenutém lůžku, leží jednotlivě a nesrůstají. Rovněž spirálovitě postavení korunních plátků a neurčitý počet tyčinek ukazují na starobylost těchto rostlin.

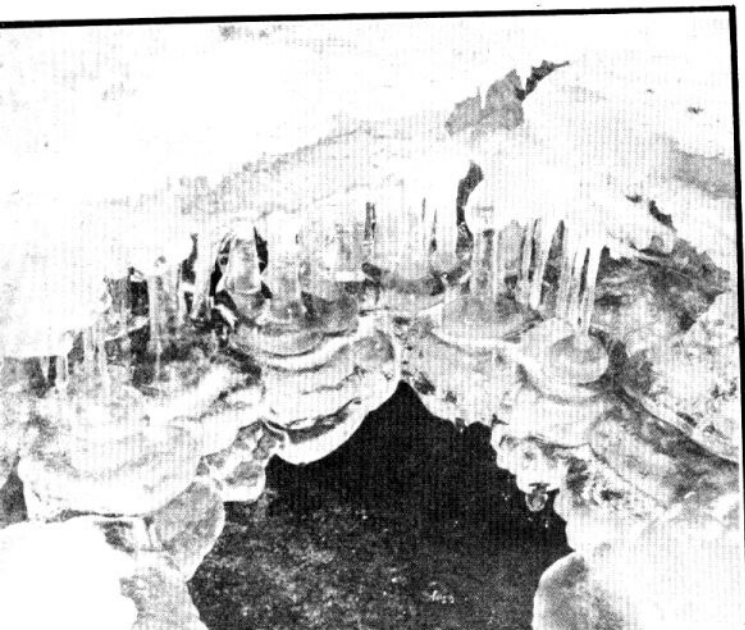

fotoobjektivem

Fotografie: Stanislav Wieser
Text: Jan Harvánek

SNÍMEK NAHOŘE: Zemědělskými rekultivacemi pozmeněný krajinný charakter Slavkovského lesa (úsek mezi Mnichovem a Bohuslaví). Ukázka necitlivého a neodborného zásahu do zemědělské krajiny. Plochy trpí zvýšenou vodní erozí. Přírozená eroze je velmi pomalý proces. Např. splavování půdy na zalesněném svahu probíhá rychlostí asi 20 cm půdy za 174000 let a na loukách asi 29000 let. Při správném střídavém obhospodařování pole dochází ke ztrátě 20 cm půdy za 100 let a při monokultuře např. kukuřice asi za 15 let. V posledních dvou případech rychlost rozpadu půdního pokryvu mnohonásobně převyšuje rychlost půdotvorných procesů. V některém z dalších čísel Arniky se k tomuto problému vrátíme příspěvkem a pohledem na lokalitu nacházející se mezi Prameny a Mnichovem. **SNÍMEK VEDLE:** LZ v Teplé se věnuje chovu chladného plemene koní-noriků v Ostřetíně. Tito koně jsou určeni pro lesní práci v západních Čechách. Příkladný přístup k řešení problematiky ochrany lesů, především k omezení eroze půdy, která je v zamokřelých lesních porostech značná při použití těžké techniky.

PF'89

Všechno nejlepší v osobním životě, ale i při ochraně přírody a krajiny Slavkovského lesa přeje redakce Arniky a všichni pracovníci Správy CHKOSL.

